

Primjenjene umjetnosti u razrednoj nastavi - tekstilne tehnike

Marković, Marta

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:482463>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Marta Marković

PRIMIJENJENE UMJETNOSTI U
RAZREDNOJ NASTAVI – TEKSTILNE TEHNIKE

Diplomski rad

Zagreb, lipanj, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Marta Marković

PRIMIJENJENE UMJETNOSTI U
RAZREDNOJ NASTAVI – TEKSTILNE TEHNIKE

Diplomski rad

Mentor rada:

doc. dr. sc. Marijana Županić Benić

Zagreb, lipanj, 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

1. Uvod	1
1.1. <i>Razvoj djece</i>	2
1.2. <i>Tekstilne tehnike</i>	3
1.2.1. <i>Pletenje</i>	4
1.2.2. <i>Kačkanje (kukičanje)</i>	6
1.2.3. <i>Uzlanje</i>	8
1.2.4. <i>Tkanje</i>	10
1.2.5. <i>Vezenje</i>	12
1.2.6. <i>Šivanje</i>	14
1.2.7. <i>Ostale tekstilne tehnike</i>	16
1.3. <i>Dizajn</i>	20
1.4. <i>Ručni rad u Waldorfskoj školi</i>	21
2. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja	22
2.1. <i>Cilj</i>	22
2.2. <i>Problemi</i>	22
2.3. <i>Hipoteze</i>	22
3. Metodologija istraživanja	23
3.1. <i>Ispitanici</i>	23
3.2. <i>Instrumenti</i>	23
3.3. <i>Postupak</i>	23
4. Obrada rezultata	24
5. Rezultati i rasprava	24
5.1. <i>Opći podatci o ispitanicima</i>	24
5.2. <i>Korištenje tekstilnih tehnika u razrednoj nastavi</i>	26

<i>5.3. Dizajniranje i izrađivanje odjevnih predmeta i modnih dodataka u razrednoj nastavi</i>	29
<i>5.4. Stavovi učitelja razredne nastave o utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na motorički, intelektualni i emocionalni razvoj učenika</i>	31
<i>5.5. Stavovi učitelja razredne nastave o zastupljenosti ručnih radova u školi</i>	34
6. Zaključak	36
Literatura	38
Prilog	41

SAŽETAK

Tekstilne tehnike se ubrajaju u primijenjene umjetnosti i prisutne su od najranijeg doba. Neke od tekstilnih tehnika su: pletenje, kačkanje, uzlanje, šivanje, vezenje. One pozitivno utječu na kognitivni, motorički i emocionalni razvoj pojedinca. Ručni rad vezan uz tekstilne tehnike je krajem 18. i u 19. stoljeću bio predmet u školama u Hrvatskoj, a danas ručni rad u školama ovisi o znanju, vještinama i volji učitelja. U *Kurikulumu* nema propisano da se u školi treba provoditi ručni rad tekstilnim tehnikama. Cilj ovog istraživanja je utvrditi u kojoj mjeri učitelji razredne nastave na području Republike Hrvatske koriste ručni rad tekstilnim tehnikama u razrednoj nastavi, ustanoviti stavove učitelja razredne nastave o korisnosti i utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na psihofizički razvoj učenika te o trenutnoj zastupljenosti ručnih radova tekstilnim tehnikama u školi. Istraživanje je provedeno na od 107 učitelja razredne nastave na području Republike Hrvatske. Instrument istraživanja bio je anketni upitnik kojeg su ispitanici ispunjavali *online* preko *Google obrazaca*, a za obradu podataka su se koristili statistički neparametrijski testovi. Rezultati istraživanja pokazali su da većina učitelja razredne nastave ne koristi ručni rad tekstilnim tehnikama u razrednoj nastavi, ali ima pozitivne stavove o utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na psihomotorički razvoj učenika te da imaju negativne stavove o trenutnoj zastupljenosti ručnih radova tekstilnim tehnikama u razrednoj nastavi.

Ključne riječi: primijenjene umjetnosti, tekstilne tehnike, razredna nastava, dizajn

SUMMARY

Textile techniques are among the applied arts and have been present since the earliest times. Some of the textile techniques are: knitting, crocheting, knotting, sewing, embroidery. They positively affect the cognitive, motor and emotional development of an individual. Handicrafts related to textile techniques were a school subject in Croatia in the late 18th and 19th century, and today handicrafts in schools depend on the knowledge, skills and will of the teacher. *Kurikulum* does not specify that handicrafts related to textile techniques should be carried out in the school. The aim of this research is to determine the extent to which primary school teachers in the Republic of Croatia use handicrafts related to textile techniques in primary school, to establish the attitudes of primary school teachers about the usefulness and impact of handicrafts on students' psychophysical development. The research was conducted on 107 primary school teachers in the Republic of Croatia. The research instrument was a survey questionnaire that respondents filled out online via *Google forms*, and data processing used statistical nonparametric tests. The results of the research showed that most primary school teachers do not use handicrafts related to textile techniques in the classroom, but have positive attitudes about the impact of handicrafts related to textile techniques on the psychomotor development of students and have negative attitudes about the current prevalence of handicrafts related to textile techniques in primary education.

Keywords: applied arts, textile techniques, primary education, design

1. Uvod

U prošlosti su se umjetnosti klasificirale s obzirom na svoja svojstva i ulogu u društvu. U antici su bile slobodne umjetnosti (*artes liberales*), a u prosvjetiteljstvu *čiste* ili *lijepa* umjetnosti (*Fine Arts, Beaux Arts*). Sintagma *primijenjena umjetnost (applied art)* doprinos je toj klasifikaciji, a pojavila se u 19. stoljeću u zemljama engleskog govornog područja. Za vrijeme industrijske revolucije na tržištu su bili nezgrapni i estetski neprivlačni proizvodi, a radna snaga koja ih je izrađivala nije imala likovnog obrazovanja. Kako bi proizvodi bili atraktivniji i kako bi se povećala njihova prodaja, na te proizvode su se aplicirali motivi iz *čiste* umjetnosti. Oni su se prilagođavali obliku i funkciji proizvoda te je tako nastala primijenjena umjetnost (Štrbac, 2009).

„Primijenjenom umjetnošću nazivamo likovne discipline koje su usmjerene na upotrebljivost“ (Pandl i sur., 2010, str. 40). Primijenjene umjetnosti dijelimo na tekstil, kostimografiju, scenografiju, lutkarstvo, primijenjeno slikarstvo, primijenjeno kiparstvo, primijenjenu grafiku, ilustraciju, unutarnju arhitekturu, keramiku, oblikovanje metala i slično. Tekstilne tehnike su pletenje, kačkanje, uzlanje, tkanje, vezenje, šivanje i druge, a mogu primjenjivati na nastavi, izvanškolskim i izvannastavnim aktivnostima s djecom te u produženom boravku.

Izvannastavne aktivnosti su aktivnosti gdje učenici mogu maksimalno izražavati svoje slobode i stvaralačke uloge. U izvannastavnim aktivnostima, kao i u svakom odgojnom radu, je potrebno buditi kreativnost. Izvannastavne aktivnosti korisne su za učenike kao poticaj za smisleno organiziranje te korisno provođenje slobodnog vremena, ali su i preventiva nastanku brojnih neprihvatljivih ponašanja (Zrilić, Košta, 2009).

U likovnom odgoju i obrazovanju postavljaju se brojni odgojni ciljevi – od poticanja psihomotoričkog razvoja, preko motivacije, mašte, intelektualnog razvoja do estetičke osjetljivosti i njezina emocijskog korelata. Uloga učitelja u likovnom odgoju i obrazovanju je poticanje. Učitelj treba biti usmjeren ciljevima i potrebama djeteta i intervenirati samo kada se učenik koleba (Grgurić, Jakubin, 1996). Učenici bi u školi trebali razvijati različite kompetencije, vještine i sposobnosti koje će im biti korisne za život. Zbog toga je presudan praktični rad koji je važan za motorički, intelektualni i emocionalni razvoj učenika. Praktičan rad je trenutno je gotovo zanemaren u školi (Županić Beniće, 2018).

Županić Beniće i Nevistić (2018) su provele istraživanje u kojem je sudjelovalo 16 učenika od 11 do 12 godina. Ti učenici su naučili šivati u školi na izvannastavnim aktivnostima, a samo dvoje učenika je naučilo šivati u vrtiću ili kod kuće. U istraživanju se ispitalo učenikovo iskustvo prije, tijekom i nakon zadanog zadatka. Rezultati istraživanja su pokazali da učenici

koji imaju višu percepciju samoeфикаsnosti prije zadatka i pozitivan stav prema zadatku pripisuju manje važnosti podršci okoline tijekom i nakon obavljenog zadatka.

Županić Benić i Jambrešić (2020) provele su istraživanje u kojem je sudjelovalo 316 ispitanika koje su činili odgajatelji i roditelji. Istraživanjem su se željeli ispitati njihovi stavovi o ručnom radu i njegovoj češćoj upotrebi u redovitim predškolskim programima. Rezultati istraživanja pokazali su da se i odgajatelji i roditelji slažu da aktivnosti poput ručnog rada imaju pozitivan utjecaj na cjelokupni razvoj djeteta, korisni su za budući život te se trebaju u većoj mjeri koristiti u obrazovnim institucijama.

1.1. Razvoj djece

Na dijete gledamo kao na cjelovito biće, a njegov razvoj gledamo kao složenu pojavu. Razvoj djeteta je slijed promjena u osobinama, sposobnostima i ponašanju djeteta zbog kojih se ono mijenja. Djetetov razvoj počinje prije rođenja, a dijete je aktivni nositelj vlastitog razvoja (Starc, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004). Bavljenje aktivnostima vezanim uz tekstilne tehnike pospješuje kognitivni razvoj, emocionalni razvoj i razvoj fine motorike kod djece.

U predškolskom razdoblju dijete postupno usavršava korištenje šake i prstiju za fino manipuliranje predmetima, a usavršeni stupanj fine motorike doseže tek oko osme godine (Starc i sur., 2004). Fina motorika obuhvaća pokrete koji zahtijevaju upotrebu sitnih mišića – kontrolu očnih pokreta te pokrete prstiju (hvatanje i dohvatanje). Razvoj fine motorike u ranome djetinjstvu uočava se praćenjem djetetovih vještina u oblačenju. U četvrtoj godini dijete se oblači uz pomaganje i ima teškoće u zakopčavanju dugmadi, dok se oko šeste ili sedme godine oblači i obuva samo, zakopčava dugmad te vezuje vezice na cipelama (Brković, 2011). Vezano uz tekstilne tehnike, Starc i sur. (2004) navode da dijete u dobi od šest do sedam godina, između ostaloga, može točnije izrezivati različite oblike većim škarama i prišiti gumb.

Novak (2021) navodi da odgajatelji i učitelji trebaju djeci ponuditi aktivnosti za razvoj grube i fine motorike jer će takva djeca imati manje problema na polju pismenosti. Vogrinec (2021) govori da je za uspješno savladavanje procesa pisanja najprije potrebno razviti finu motoriku mišića, dlanova i prstiju te da djeca sat ili dva dnevno igraju videoigre, koriste tablete ili kompjuterske miševe te time smanjuju stimulaciju prstiju, prvenstveno prstenjaka i malog prsta. Daje primjere kako djeca mogu na zanimljiv način razvijati finu motoriku u pomoć aktivne kocke od stiropora. Na aktivnoj kocki mogu se provlačiti i vezati vezice na cipelama, plesti pletenice, vezivati vuna u rep te vješati odjeća uz pomoć štipaljki. Na ove načine razvija se vidno-motorička koordinacija, prostorni odnosi, koncentracija u radu i snaga prstiju.

Ides (2012) govori o dobi u kojoj bi dijete trebalo početi šivati. Ne postoji pravilo. Ako je dijete dovoljno vješto da u ruci drži veliku iglu, može i učiti šivati. Ono treba biti dovoljno koordinirano te treba vježbati da probode tkaninu i izvuče iglu. Najbolje da dijete koristi plastičnu iglu za djecu ili zatupljenu metalnu iglu kakva se koristi za tapiseriju. Dobri projekti za početak podučavanja djece u šivanju su udijevanje konca u iglu, pravljenje uzla na kraju konca te ručno šivanje ravnih linija. Nakon što dijete uvježba ručne bodove može se početi podučavati šivati strojem.

1.2. Tekstilne tehnike

S razvojem čovjeka razvijale su se tekstilne tehnike već od najranijeg doba. Ljudi su razvijali svoju spretnost rukovanja iglama i nitima pa su tako otkrili nove tehnike, oblike, bodove i postupke. U srednjem vijeku vezenje se smatralo najvećim oblikom umjetnosti, a u renesansi su ljudi vezli predmete s motivima iz mašte, književnosti i Biblije. Uvođenjem strojeva u 19. stoljeću kupovale su se gotove tkanine i sve je bilo manje ručnog rada. Takvo stanje zadržalo se i do danas. Malo je ljudi upućeno i zainteresirano za ručni rad iglom i nitima (Brittain, 1980). Uvođenje ženskog ručnog rada u nastavne programe u Hrvatskoj poznato je od vremena vladavine carice Marije Terezije, potkraj 18. stoljeća, kada je i počela izobrazba ženske mladeži. Djevojačke škole osnivale su redovnice, a 1872. godine u samostanu se otvorio i poseban tečaj za ručni rad u kojem su se djevojke osposobljavale za učiteljice ručnoga rada. Školstvo u Hrvatskoj se razvijalo na osnovi iskustava razvijenih europskih zemalja, ali se i nastojalo pronaći što idealniji model za ustroj ženskoga ručnog rada u školstvu kako bi se zadovoljilo ekonomsko-socijalno i odgojno-obrazovno značenje, uz nastojanje da se sačuva izraz narodne umjetnosti. Neki su smatrali da pučka škola treba dati osnovna znanja i vještine ručnog rada, ali ne i školovati obrtnice, dok su drugi smatrali da ručni rad treba uvesti u škole nakon završetka obavezne pučke škole (Rapo, 2003). Prvim školskim zakonom iz 1861. godine, propisano je da učenici u prvom razredu uče plesti, u drugom razredu usavršavaju pletenje te započinju kačkanje, u trećem razredu uče vezenje, *šupljikanje* (englesko vezenje) i prelo na kolovratu, a u četvrtom razredu uče krojenje i šivanje, krpanje rublja, dopletivanje i *vrpanje* čarapa. Od petog do sedmog razreda usavršavali su već naučene tehnike te su učili tehniku bijelog veza. Težilo se tome da se sačuvaju narodna individualnost te da se u ručnom radu koriste narodni motivi. Krajem 19. stoljeća osnove za niže pučke škole, u kojima su bile nabrojene razne vrste ženskih ručnih radnji, mijenjale su se nekoliko puta. Drugim školskim zakonom iz 1888. ručni rad se morao svesti na najjednostavnije radove koji su korisni za budući život. Nakon Prvog svjetskog rata djevojčice i dječaci su počeli polaziti iste škole, ali ženski

ručni rad je ostao u programima i trebao je poslužiti kao priprema za praktičan život (Rapo, 2003).

Bavljenjem tekstilnim tehnikama izrađuje se odjeća, stolnjaci, podmetači, prekrivači, sagovi, torbice, narukvice, pojasi, ukrasa i sl. Tekstilni proizvodi mogu biti korisni (npr. pletene kutije za držanje stvari), a mogu služiti i u dekorativne svrhe (npr. goblenska slika). Za izradu tih predmeta potrebne su različite niti (vune, konci i dr.) koji se režu, pletu i šivaju. Za neke tehnike, poput šivanja i *patchworka*, potrebne su različite tkanine koje se kroje i šivaju. Jedno od važnijih pomagala je igla bez koje ne bi bilo moguće izrađivati predmete tekstilnim tehnikama. Igle se razlikuju po obliku, namjeni i materijalu od kojeg su napravljene. Kod tehnike kačkanja koristi se kačkalica (rijetko se koristi igla). U brojnim tekstilnim tehnikama (poput vezenja i goblena) koriste se okviri koji olakšavaju proces izrade. Izrada tekstilnih proizvoda ne bi bila moguća bez škara kojima se režu niti i tkanine te metra. Uz nabrojeno, postoji mnogi pomoćni pribor koji olakšava rad određenom tekstilnom tehnikom.

Fotografija 1.

Tečaj vezenja u Ženskoj stručnoj školi u Zagrebu krajem 19. stoljeća¹

1.2.1. Pletenje

Pletenje je postupak izrade cjeline kontinuiranim petljama iz dugačke niti pomoću dviju ili više igala bez ušica (Brittain, 1980). Pletenjem nastaju odjevni predmeti, ukrasi i drugi proizvodi.

¹ Preuzeto 14.6.2021. iz „Položaj žena u Bansknoj Hrvatskoj u drugoj polovici 19. stoljeća“, S. Erceg, D. Tataj, 2019, *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*, 10 (10), 81-89. <https://hrcak.srce.hr/235677>.

Postoje različiti uzorci bodova, niti, tehnike i dodaci kojima pletivo dobiva različit izgled (Haffenden, Patmore, 2013).

Najstariji primjerci pletenja iz 7. st. pr. n. e. su otkriveni na Arapskom poluotoku, a po dotjeranosti uzorka se može zaključiti da je pletenje postojalo i ranije. Pretpostavlja se da su pletenje u Europu iz Srednjeg istoka prenijeli mornari, trgovci i ratnici, a prvi trag pletenja je slika iz 14. stoljeća *Posjet anđela* majstora Bertrama koja prikazuje Djevicu Mariju kako pleće s četiri igle (Brittain, 1980). Pletenje je postalo popularnije u 16. stoljeću kada je osnovan prvi ceh u Parizu, a kasnije su cehovi osnovani u svim glavnim gradovima Europe. U cehovima su bili većinom muškarci i oni su se bavili tkanjem i pletenjem. Od žena su u cehovima bile samo udovice koje su preuzele mužev posao i one su se bavile uglavnom pređenjem. To je bilo doba procvata pletenja jer su se u raznim zemljama razvijali različiti tipovi odjeće. Pletenje je naročito došlo do izražaja u Engleskoj, a jednim zakonom je svaka osoba iznad sedam godina morala nositi pletenu kapu na praznik. S obzirom na potražnju za pletenim predmetima potkraj 16. stoljeća, napravljen je prvi primitivni stroj za pletenje. Zbog toga je ručno pletenje iščezavalo, a od sredine 18. stoljeća pletenje se zadržalo samo kao kućna radinost (Brittain, 1980).

Za pletenje je potrebna vuna, pređa ili konac. Ona je načinjena od vlakana prirodnog (životinjskog ili biljnog) ili umjetnog podrijetla. Nit se može sastojati od jedne (npr. vuna) ili više vrsta vlakana. Kombinacijom vlakana poboljšavaju se svojstva kao što su izdržljivost, mekoća ili estetska svojstva. Prirodna vlakna su vuna, merino vuna, alpaka, kašmir, pamuk, bambus, svila, lan, konoplja i druga. Sintetička vlakna su mikrovlakna, metalizirana pređa, akril i najlon, a postoji i mješovita pređa te posebne vrste pređe (Haffenden, Patmore, 2013). Haffenden i Patmore (2013) navode i neuobičajene vrste pređe kojima se mogu izrađivati različiti predmeti. Od plastičnih vrećica mogu se isplesti torbe, podmetači i nepropusni predmeti, a od ostataka stare odjeće mogu se isplesti otirači i krpene staze. Žicom i perlicama može se isplesti narukvica, a pletenjem žice i druge vrste pređe mogu se izraditi trodimenzionalne skulpture. Špagom se mogu isplesti praktični predmeti za kućanstvo, a gumenom niti modni dodaci, tj. pojasevi te trodimenzionalne skulpture. Postoje različite pletaće igle koje se biraju prema stilu pletenja i napetosti pletiva. Prema obliku se mogu podijeliti na ravne, kružne i četvrtaste, prema materijalu od kojeg su napravljene na metalne, plastične i bambusove igle te igle od ebanovine ili ružina drva. Postoje i igle s jednim ili dva vrha te igle za pletenice. Također, igle se razlikuju prema promjeru (u milimetrima) te dužini (Haffenden, Patmore, 2013). Za počinjanje pletiva (nametanje) potrebne su dvije igle i klupko vune. Početna ili klizna omča je prvi bod i on predstavlja osnovu svih narednih očica. Različite su vrste

nametanja poput jednostavnog, dvostrukog nametanja, nametanja pravom očicom, cjevasto nametanje i dr. (Brittain, 1980). Moguće su različite kombinacije bodova pravo i krivo: rižin, jednostruki rebrasti, dvostruki rebrasti, kockasti, dijamantni, itd. Tim kombinacijama nastaje ravna pletena tkanina koja se jednostavno pleće. Dodavanjem i oduzimanjem očica pletenina dobiva oblik i teksturu, a neki od takvih bodova su osnovni valoviti, lepezasti i sitni bobičasti. Postoje i uzorci pletenica te ukriženih očica, čipkasti uzorci, višebojni uzorci, ukrasni obrubi, pleteni uzorci s perlicama i drugo (Haffenden, Patmore, 2013).

Fotografija 2.

Proces pletenja²

1.2.2. Kačkanje (kukičanje)

Kačkanje je slično pletenju. Kačkani predmet napravljen je od jedne neprekinute niti, a za kačkanje je potrebna jedna igla (kačkalica ili kukica) na kojoj se istovremeno radi jednom očicom.

Porijeklo kačkanja teško je točno utvrditi jer je sačuvano samo nekoliko starih kačkanih predmeta. Smatra se da je tehnika kačkanja putovala po cijelome svijetu jer su pronađeni primjerci u Kini, Turskoj, Africi, Europi, Sjedinjenim Američkim Državama te Južnoj Americi. Kačkana tkanina može imati dva izgleda: tkanina nalik čipki rađena finim koncem i tankom kačkalicom ili punija tkanina rađena debljom niti i debljom kačkalicom. Punija vrsta kačkanja bila je poznatija. Afrikanci su tim načinom kačkali kape, a Turci šešire. U Škotskoj je ta vrsta

² Preuzeto 14.6.2021. iz <http://pletenjemosrece.blogspot.com/2017/05/tečaj-pletenja-1-namijenjen-je.html>.

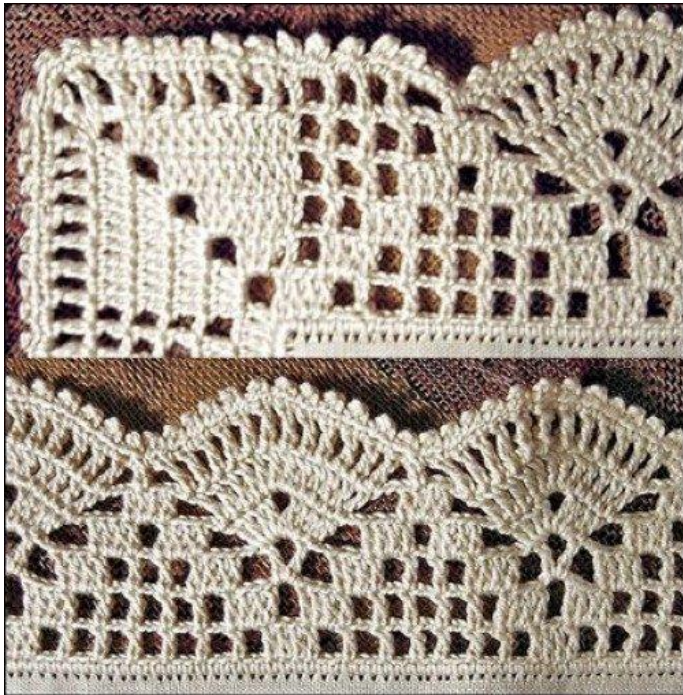
kačkanja dobila naziv *ovčarsko pletenje* zato jer su te kape i ogrtače, između ostalih, nosili i ovčari. Finiji način kačkanja nastao je u Italiji, a tada je nazivan *opatičina čipka* jer su opatice izrađivale crkvene ukrase i ruha. Kačkana čipka se počela upotrebljavati za odjevne predmete i rublje u domaćinstvu početkom 19. stoljeća, a u prvoj polovici 19. stoljeća, osnivanjem kućne radinosti za pomoć siromašnima u Irskoj, kačkanje se još više razvijalo. Takva čipka ima karakterističan izgled, upotrebljava se za stolnjake, prekrivače za krevete i drugo, a nazvana je po mjestima u kojima je nastala: *Carrickmacrosska* i *Cloneska* čipka (Brittain, 1980).

Za kačkanje je potrebna kačkalica, konac, predložak i ostali pribor poput škara, metra, pribadača i šivače igle tupa vrha. Kačkalice se razlikuju po veličini i materijalu od kojega su napravljene. Postoje dva osnovna načina označavanja veličine kačkalica, a to su metrički i američki sustav. Prema materijalu, kačkalice mogu biti metalne, plastične, drvene i od bambusa. Konac za kačkanje može biti različite teksture, kvalitete vlakana i debljine konca. Za kačkanje se može upotrijebiti i vuna za pletenje, a glatki konci poput vune, pamuka ili mješavine su najbolji za kačkanje. Postoje različite vrste konaca za kačkanje: bukle, šenil, klasični konac, kombinirani konac, pamučni konac, krep, moher i drugi. Konac ima i svoju debljinu koja se obično izražava brojem niti ili *slojeva* upotrijebljenih za njegovu izradu, a debljina konca naziva se *težina* konca. Kao i kod pletenja, konci za kačkanje izrađeni su od vlakana sintetičkog ili prirodnog podrijetla. Prirodna vlakna mogu biti biljnog ili životinjskog podrijetla te ona nisu uvijek čvrsta i otporna na habanje pa ih treba posebno održavati. Neka od prirodnih vlakana su: alpaka, devina dlaka i ostale vrste vune, angora, kašmir, pamuk, lan, bambus. Kako bi se stvorio konac boljih odlika, kombiniraju se prirodna i sintetička vlakna. Najčešći konac za kačkanje je vuna (Whiting, 2011). Za razliku od pletenja, kod kačkanja na kačkalici uvijek ostaje samo jedna očica. Oblikovanjem konca u omčicu ili petljicu i njezinim provlačenjem kroz postojeće petljice nastaje bod. Kačkalica se treba pravilno držati, a kod tradicionalne tehnike kačkalica se drži poput olovke u desnoj ruci, a konac u lijevoj. Na početku je potrebno napraviti prvu očicu, tj. početnu petljicu, koja je osnova od koje kreću sve očice. Skoro svako kačkano pletivo počinje nizom očica koje se nazivaju lančić. Jedni od najčešćih i najlakših kačkanih bodova su niski štapić, koji je kratak i kompaktan, te visoki štapić. Još neke vrste bodova su bod tvida, saćasti bod, valoviti bod, kopljasti bod i mrežasti bod. Bod poluštapić se upotrebljava za premještanje kačkalice i radne očice na drugo mjesto ili za spajanje dijelova pletiva. Kada se svladaju različiti bodovi i njihovo pravilno smještanje te kačkanje u vodoravnim redovima i kačkanje ukrug, može se krenuti na izradu kačkanih pletiva. Na kačkanom pletivu mogu se napraviti sitni kačkani ukrasi, perlice ili ukrasi od veza (Whiting, 2011). Postoji i kačkanje pomoću viljuške koje je dobilo naziv prema dvokrakoj metalnoj viljušci u obliku slova U, a služi za izradu traka

i vrpca za ukrasne obrube ili umetke. Kačkati se može i debelom pletaćom iglom (Brittain, 1980).

Fotografija 3.

Kačkana čipka³

1.2.3. Uzlanje

Uzlanje je tehnika u kojoj je nit vezana u seriju ukrasnih uzlova, a može biti i pričvršćena na podlogu tkanine (Brittain, 1980). Fisher (1972) govori da je vezivanje uzla gotovo isto toliko instinktivna radnja kao i disanje te uzimanje hrane i pića te da gorile na svojim gnijezdima u krošnjama drveća vežu uzlove.

Ljudi su od najranije povijesti vezali jednostavne uzlove pomoću trave i lijana, kose ili životinjske kože. Nakon što su počeli izrađivati razne vrste konopa brzo su uočili potrebu vezenja uzlova na njima. Ljudi koji su živjeli uz jezera su već u kamenom dobu koristili ribarske mreže vezane tzv. *mrežnim uzlom*. U Egiptu i Perziji koristili su mnoštvo uzlova pri gradnji mostova i jedrenju. Inke su osmislili sistem *quipus* ili pisanje uzlovima. To je bio decimalni sustav brojeva na osnovi vezanja različitih vrsta uzlova u nitima, a služio je za bilježenje i odašiljanje poruka, zapisivanje povijesti, astronomskih događaja i slika. Smatra se da se u početku uzlovi nisu koristili u dekorativne svrhe, nego su se počeli koristiti u dekorativne svrhe tek kada je tehnika uzlanja postala složenija, a uzlovi profinjeniji. Tehniku pravljenja uzlova su

³ Preuzeto 14.6.2021. iz <https://www.heklanje.net/sheme-i-heklani-radovi/heklana-cipka-36/>.

usavršili pomorci jer su njihova pojedina putovanja trajala mjesecima. Na brodu su imali različite konope te su u slobodno vrijeme osmišljavali nove uzlove u korisne ili dekorativne svrhe (Brittain, 1980). Uzlanje je bilo dosta rašireno u Engleskoj, a u kasno viktorijansko razdoblje bilo je zlatno doba uzlanja. Tada je ženama mjesto bilo uglavnom u kući i bavile su se ručnim radom, stoga su časopisi iz tog vremena savjetovali ženama da primjenjuju uzlanje za uljepšavanje stolnjaka, pokrivki, vrećica, torbica i drugog. Pojavila se nova industrija koja je proizvodila materijal, ali i dodatni pribor za uzlanje. Početkom 20. stoljeća, u Italiji je nastala *cavandoli* tehnika uzlanja. Osmislila ju je Valentina Cavandoli, upraviteljica škole na otvorenom *Kuća sunca*, kako bi zabavila djecu koju je čuvala. Ta tehnika prikladna je za geometrijske i stilizirane likove, a zbog jednostavnosti, *cavandoli* tehnikom mogu uzlati i petogodišnja djeca (Fisher, 1972). Vrlo stara vještina uzlanja je *macrame*, a potječe iz Srednjeg istoka. *Macrame* se s Arapima proširio do Španjolske te s križarima do Italije i tako je dospio u Europu. Ta tehnika je bila popularna u kasnom viktorijanskom razdoblju kada se radilo s tankim nitima da bi se postigla kvaliteta čipke. U 19. stoljeću *macrame* proizvodi su se s Italije počeli izvoziti u Južnu Ameriku i Kaliforniju (Brittain, 1980).

U početku se uzlalo samo s mekim koncem u prirodnoj žutosivoj boji lana ili konoplje, a danas se može uzlati s različitim tanjim ili debljim nitima. Odabir materijala za određeni predmet koji se želi uzlati ovisi o namjeni tog predmeta. Na primjer, meka vuna ne bi bila dobra za izradu torbe za svakodnevnu kupovinu, ali, u kombinaciji s čvrstim metalnim nitima, vuna bi bila dobra za izradu večernje torbice koja se ne nosi često. Ako se želi da uzlani uzorak bude jasno izražen, koristi se pamučni konac koji lako zadržava oblik, a ako uzlovi nisu bitni i želi se istaknuti tkanje, koristi se vuna (Fisher, 1972). Najpogodniji materijali za uzlanje su sve pamučne niti i špage, gajtani, grublji pamuk, konopci, tapetarska špaga, vuna i dr. Osim niti, osnovni pribor koji se koristi za uzlanje je podloga za uzlanje, pribadače kojima se pričvršćuje rad na radnu podlogu, škare te igla s velikom ušicom koja služi za završavanje krajeva niti. Postoji još pribora koji nije neophodan. Za uzlanje ne treba puno tvornički proizvedenog pribora nego se mogu koristiti predmeti u kući koji inače ne služe za uzlanje, npr. vaza kao podloga kod uzlanja u krug. Svrha podloge za uzlanje je da pomaže u radu. Ona treba biti dovoljno meka za ubadanje pribadača te dovoljno debela kako pribadače i čavlići ne bi prošli kroz nju. Podloga može biti plastična, od nekoliko slojeva platna za ručnike ili kartona, iverica, pluto, tvrdi jastuk ispunjen pijeskom, piljevinom i drugo. Za kružno uzlanje i trodimenzionalne uzorke koriste se predmeti zaobljena oblika kao što su vaza, staklenka te velika čaša. Ti predmeti trebali bi biti prekriveni plastikom ili čvrstim platnom kako bi se mogle zabadati pribadače (Fisher, 1972). Prije uzlanja je potrebno izrezati materijal na određene duljine te postaviti podlogu. Uzla se

dvjema, četirima nitima ili s više niti, ali broj mora biti paran. Uzlanje neparnim brojem niti nije često. Niti se mogu ovjesiti na osnovnu nit ili na čvrstu osnovu poput igle za pletenje te staklenog ili drvenog štapića. Ako se rese i bordura dodaju već postojećem predmetu tada se niti postavljaju na taj predmet i taj se proces naziva postavljanje niti. Na radnu podlogu postavlja se tzv. *obični uzao*, a na osnovne niti se postavljaju radne niti. Osim na podlogu, niti se mogu postaviti i na štapić ili tkaninu (Fisher, 1972). Osnovni uzlovi su poluuzao i dvostruki poluuzao. Postoje različite varijante osnovnih uzlova, ali i drugi uzlovi i njihove varijante (Wood, 2015). Nizovi uzlova se, osim u ukrasnom uzlanju, pojavljuju i u pomorskoj terminologiji. Postoje i ukrasni uzlovi, a neki od njih su jozefinski, japanski i školjka. Uzlanje može završavati jednostavnim resama, ali i na druge načine, npr. ukrasnim zrcima (Fisher, 1972).

Fotografija 4.

Uzlana torba u „macrame“ tehnici⁴

1.2.4. Tkanje

Procesom tkanja nastaju tkanine. One se sastoje od osnovnih niti koje su položene u uzdužnom smjeru i potkinih niti koje su položene u poprečnom smjeru. Tkanje je proces međusobnog ispreplitanja tih niti (Štimac, 1985).

Još od najranijih dana poznato je tkanje u najprimitivnijem obliku, a tkali su se najčešće tekstilni predmeti praktične namjene. U zemljama s toplijom klimom (npr. Indija, Egipat) tkale su se

⁴ Preuzeto 14.6.2021. iz <https://dress-hr.techinfus.com/sumki/makrame/>.

lakše tkanine od pamuka i lana. U zemljama oštrije klime (npr. Njemačka, Engleska, skandinavske zemlje) prela se i tkala ovčja vuna te su nastale teže tkanine. Na drevnim grčkim i egipatskim spomenicima vidljivo je da su se već tada upotrebljavali primitivni tkalački stanovi. U počecima je osnova bila obješena na vodoravnu prečku i učvršćena težim predmetima, npr. kamenom. Savršeniji oblik tkalačkog stana bile su dvije grede između kojih je bila napeta osnova i o takvim tkalačkim stanovima govore egipatski zapisi. S razvojem tehnike tkanja pojavila se potreba za što bržim radom, a uvođenjem motke za *zijek* brzina se povećala. *Zijek* je otvor između dva slojeva niti osnove kroz koji prolazi potka. Pronalazak *uzica-ničanica*, omogućio je daljnji napredak i proizvodnju novih struktura tkanine. Kroz *uzice-ničanice* prolaze niti osnove i pomoću njih se pojedine niti mogu dizati. Danas se za ručno tkanje upotrebljava *tkalački stan sa četiri lista*, ali i drugi složeniji tipovi (Brittain, 1980). U procesu izrade tkanina, pletiva i netkanih tekstilija koriste se tekstilne sirovine koje moraju biti pogodne za izradu prediva, a potom i tkanine ili drugog gotovog proizvoda. Najbolje tekstilne sirovine su materijali s vlaknastom strukturom. Prirodna vlakna se dijele na biljna (pamuk, lan, konoplja, agava, kokosovo vlakno i dr.), životinjska (vuna, dlake, svila) i mineralna vlakna (azbest). Prirodna vlakna zastupljena su uglavnom u ručnom tkanju. Vlakna se prema proizvodnji mogu podijeliti na vlasasta (vuna, pamuk, lan, konoplja i dr.) te na filamente ili beskonačna vlakna (prirodna svila i sintetska vlakna) (Kovačević, 2003). Faze prerade od vlakna do pređe su neobrađeno vlakno, češljanac, pretpređa i pređa, a preradom pređe dobivaju se tekstilni plošni proizvodi – pletivo i tkanina. Tkanina nastaje preplitanjem osnovnih i potkinih niti u različitim vezovima. Predenjem vlakana ili iz filameta nastaje pređa koja se koristi za tkanje, pletenje, šivanje i dr. Predenje je proces prerade, uvijanja vlakana oko uzdužne osi u pređu. Vlakna je potrebno očistiti, usmjeriti i ravnomjerno rasporediti za ručno tkanje. Najstariji i najjednostavniji način predenja je vretenom i preslicom, a brži i lakši način je pomoću kolovrata. Prva industrijska predilica konstruirana je 1768. godine. Ovisno o smjeru vrtnje vretena, pređa dobiva uvoje u S-smjeru ili Z-smjeru. Končanje je proces uvijanja dvije ili više niti u jednu. Pređa je čvršća s većim brojem uvoja, ali pretjeranim brojem uvoja stvaraju se petlje i može doći do trganja vlakana (Kovačević, 2003). Pređa može biti jednolična, ali i s različitim efektima na površini (petljice, čvorići ili nopice) koji tvore zadebljanja na pređi. Debljina pređe označava se masenim ili duljnskim jedinicama, a definira se kao *finoća*. Internacionalna jedinica za označavanje niti po SI sustavu je *titer tex*, a ostale jedinice za označavanje finoće su *metrička nm* i *titer den*. Ako osnovne niti nemaju dovoljnu čvrstoću, potrebno ih je škrobiti. Škrobna masa se kuha, u nju se umače pređa i nakon toga se suši. Zatim je pređu potrebno različitim postupcima pripremiti za tkanje. U procesu tkanja osnove i potke

se međusobno isprepliću. Da bi tkanje bilo lakše, osnova se dijeli dizanjem i spuštanjem listova te stvara međuprostor. Taj međuprostor se naziva *zijek* i kroz njega se unosi potka (Kovačević, 2003). Tkalački stanovi se dijele prema položaju osnove u vrijeme tkanja na horizontalne i vertikalne, prema veličini konstrukcije na samostojeće i stolne, prema načinu stvaranja zijeva na listovne, klasične *Jaquard* i elektronske te prema širini. Najjednostavniji tkalački stan je s *dva lista*, a tkalačkim stanovima s *tri ili više lista* mogući su različiti vezovi i kombinacije boja. Danas se tekstilni strojevi sve više automatiziraju, čovjek ima sve manji udio u izradi tkanine, ali bez obzira na to, neki uzorci tkanja se mogu napraviti samo na ručnom tkalačkom stanu. Neke od tehnika tkanja su zvjezdasto tkanje, tkanje prstima, tehnika omatanja i tkanje s ukrasnim dodacima (npr. kuglice, pera, vrpce). Preplitanje osnove i potke definirano je vezom. Temeljna podjela vezova je na platno, keper i Atlas A, a svi ostali vezovi su njihove izvedenice (Kovačević, 2003).

Fotografija 5.

*Proces tkanja*⁵

1.2.5. *Vezenje*

„Vezenje je umjetnost ukrašavanja tkanine ili neke druge podloge vezivom da bude bogatija i ljepša“ (Brittain, 1980, str. 228).

⁵ Preuzeto 14.6.2021. iz <https://sretnodijete.net/tkanje/>.

U Kini i mnogim zemljama vezivom se ukrašavalo, ali se koristilo i kao znakovno pismo. Vezivom su se obilježavali društveni položaji i prilike te su se izražavale pohvale i želje onome tko ga nosi. U Indiji je vezenje bilo propisano *Manuovim zakonikom* čiji su zakoni propisivali uporabu veziva, vrstu uzoraka i područja u kojima su se radile određene vrste vezova. Vezenje je postalo nasljedno zanimanje muškaraca i žena. U Peruu se vezom sličnim pletenju izrađivalo obredno vezivo ljaminom vunom u žarkim bojama. Također, vezom su izrađivale rese i reljefne bordure koje su prikazivale ptice i figure nalik lutkama. Stari Grci i Rimljani vezivom s geometrijskim motivima su obrubljivali tunike i toge te su nosili izvezene prsluke od zlata (Brittain, 1980). Te prsluke izrađivali su u Frigiji, egejskoj morskoj luci, pa su tako Frigijci bili poznati po zlatovezu (Štimac, 1985). Do danas je sačuvana tapiserija iz Francuske koja prikazuje pohode Vilima Osvajača (Brittain, 1980). Izvezena je vunom na lanenoj podlozi u 11. stoljeću. Od 11. do 13. stoljeća vez je doživio procvat u Engleskoj, a vezlo se prvenstveno za potrebe crkve (Štimac, 1985). Za to vrijeme, u srednjovjekovnoj Njemačkoj prevladavao je vez staklenim kuglicama kojim su se ukrašavale slike, novčanici i jastuci te bijeli ili šuplji vez koji se radio koncem na lanenoj podlozi, a vezle su ga većinom opatice. *Šuplji vez* proširio se dalje na Švicarsku, Italiju i skandinavske zemlje. Za to vrijeme, u Italiji se pojavio novi način vezenja pod nazivom *prazna polja*. Ovo tehnikom su se, svilom u boji, križićima ispunjavali obrisi motiva i pozadina, a motiv je ostao prazan (Brittain, 1980). Dolaskom renesanse, u 15. stoljeću, igla se počela upotrebljavati kao kist, a konci kao boje. U 16. stoljeću slikarska djela su se oponašala vezom, a u Španjolskoj se pojavio *crni vez*, tj. vez u kojem su crnom svilom na bijeloj lanenoj podlozi bili izvezeni motivi. U Njemačkoj je realizam bio postignut tehnikom *visoke reljefne aplikacije* u kojoj su u vezivo bili uneseni izbočeni i podloženi detalji. U 17. stoljeću pažnja se poklanjala kućnoj udobnosti pa su se tako vunom vezle zavjese i presvlačile stolice. U Engleskoj se razvio *jakobinski vez* po uzoru na tkanine s Orijenta. U 18. stoljeću vezivom se ukrašavala odjeća, a u 20. stoljeću u Europi je vezivo gotovo nestalo (Brittain, 1980). Za vezenje je potreban konac, tkanina, igla i ostali pribor kao što su škare, pribadače, pinceta, olovke za tkaninu, metar, naprstak, okviri i koluti za vezenje. Konci za vezenje se razlikuju po boji i sastavu. Neki se koriste za različite vrste veza, a neki su prikladni za određenu namjenu (Štimac, 1985). Konci mogu biti: pamučni konci (meki pamučni konac, muline pamučni konac i perlgarn pamučni konac), uzice i gajtani, vune (vuna za tapiseriju i perzijska vuna), svileni konci (svileni konac i umjetna svila) te metalna vlakna (sintetičko metalno vlakno i šatirani konac). Za vezenje se koriste različite vrste tkanina, ovisno o vezu. Osim što se razlikuju po boji, razlikuju se i po *oku*, tj. broju kvadratića na 1 cm. Postoje ove tkanine: panama, platno, hardanger tkanina, kanvas te gusto tkane tkanine koje se obično koriste za vez slobodnim stilom. Za vezenje se

koriste igle za tapiseriju tupog vrha i određene veličine te oštre igle za vez slobodnim stilom (Webb, 2009). Vezenje započinje uvlačenjem konca u iglu. Dvije glavne metode vezenja su probadanje koje se češće koristi kada se radi na okviru te šivaća metoda koja je manje precizna od probadanja. Uzlom se počinje vesti na prednjoj strani, a kako bi se prekrila početna nit koristi se jedna od sljedećih metoda: metoda prekrivanja početne niti, metoda zatezanja početne niti, povlačenje straga ili pričvršćivanje niti. Za pomoć u vezenju koriste se nacrti. Nacrti s kvadratićima se obično koriste za jednostavnije bodove, a nacrti s linijama za složenije bodove. Postoji mnogo različitih bodova, a neki od osnovnih bodova su: bod provlačenja, utkanica, zrnčani bod, lančanac i dr. Vez se završava glačanjem i kalupljenjem na točan oblik ili veličinu (Webb, 2009).

Fotografija 6.

Zlatovez⁶

1.2.6. Šivanje

Šivanje je tekstilna tehnika u kojoj se iz tkanina, uz pomoć igle, konca i pribora za mjerenje, označavanje i rezanje, izrađuju odjevni predmeti te praktični predmeti za kućanstvo.

U počecima se rub materijala bušio oštrim predmetima poput trna, oštrog kamena, dijela kosti ili zubi životinja, a kroz stvorene rupice se provlačio liko biljaka (dio kore drveta) ili tanke vrpce kože (Štimac, 1985). Zatim su se pojavile metalne igle bez ušice, a nakon toga igle sa

⁶ Preuzeto 14.6.2021. iz <https://sites.google.com/site/vinkovackivjesnik/home/kulturni-i-ostali-sadrzaji/zlatovez>.

ušicom. Odjevna industrija je započela industrijskom revolucijom. Prvi šivaći stroj patentirao je Thomas Saint potkraj 18. stoljeća. Na prvom šivaćem stroju šivalo se jednim kocem i lančanim bodom. Nakon pojave šivaćeg stroja odjeća se izrađuje na zanatski i industrijski način. Zanatski način traje dulji, izvodi ga jedan radnik i proizvod je unikatan. Industrijskom načinom nastaju jeftiniji, ali i kvalitetniji odjevni predmeti, a izrađuju ih uvježbani radnici na suvremenim strojevima. U početku se odjeća se izrađivala od životinjske kože, krzna i lišća biljaka. Kasnije se od prirodnih vlakna izrađivala pređa, a tkanjem ili pletenjem su se izrađivali jednostavni plošni proizvodi iz kojih se krojila i izrađivala odjeća (Firšt Rogale, Rogale, Knezić, 2019). Odjeća je štitila ljude od vremenskih prilika (hladnoće, sunca, oborina), ali i mehaničkih ozljeda pri kretanju kroz šumu i kamenjar. Kasnije je odjeća dobila zaštitne funkcije. Ratnike je štitila od uboda oštrim predmetima (npr. nož, mač, koplje) i mehaničkih udaraca (npr. maljevi) te poljodjelce i zanatlije od mehaničkih ozljeda i udaraca. S vremenom su odjevni predmeti počeli označavati status u ranim ljudskim zajednicama, pripadnost staležu, te rang na hijerarhijskoj ljestvici organiziranih skupina poput vladara i svećenstva. Nakon toga odjeća je poprimila i dodatne atribute uljepšavanja, isticanja i zavođenja, a tijekom 20. stoljeća izražava i stavove nositelja (Firšt Rogale, Rogale, Knezić, 2019).

Za šivanje su potrebni igla, konac te pribor za mjerenje, rezanje i označavanje. Igla i konac odabiru se prema strukturi i debljini tkanine. Oštre igle srednje dužine prikladne su za gotovo sve vrste tkanina, kratke su namijenjene šivanju šavova manjim bodovima, a duge igle su obično blago plosnate i upotrebljavaju se za jemčenje (privremeno sastavljanje dviju tkanina). Konci se odabiru prema težini, debljini, boji, vrsti i namjeni tkanine, a postoje: pamučni konac za jemčenje, pamučni konac, svileni konac, najlonski konac, poliesterski konac i jako sukani konac pamuk poliester. Tekstilni materijali dobivaju se tkanjem, pletenjem, pustenjem (djelovanje vlage, topline i pritiska na kratka vlakna) ili uzlanjem mreža. Tkanina se odabire ovisno o predmetu koji se želi sašiti. Pribor za šivanje koji olakšava rad su pribadače (kratke, duge, sa staklenom glavicom, rezač niti za paranje šavova te napršnjak koji štiti srednji prst ruke kojim se drži igla. Pribor za rezanje su škare različitih veličina i oblika, ovisno i namjeni. Tako postoje škare za krojenje s blago zaobljenom oštricom i drškom pod kutom, nazubljene škare za rezanje rubova grubljih tkanina, obične škare za šivanje koje služe za točno obrezivanje i krojenje te male škare za izrezivanje rupica i precizne poslove. Pribor za označavanje su bjele ili plave krede kojima se prenosi kraj s krojnog arka na tkaninu. Pribor za mjerenje koji se koristi u mjerenju su krojački metar, savitljiva plastična ili tekstilna vrpca s metalnim, ojačanim krajevima za uzimanje mjere i metalni ili drveni metar za označavanje i mjerenje rubova te crtanje ravnih linija na kroju ili tkanini. Postoji još mnogo dodatnog krojačkog pribora (Brittain,

„Preplitanje je tehnika kojom se od nekoliko pojedinačnih pramenova *tka pletenica* ili *gajtan*“ (Brittain, 1980). Preplitanje je vjerojatno počelo tako što su se od ostataka krpa različitih materijala rezale trake i radio novi proizvod. Većinom su se pletenice spajale u ravne ili okrugle komade i nastalo je tkivo za prostirke, prekrivače, sagove te prevlake za jastuke. Početak preplitanja se pripisuje industrijskom dijelu sjeverne Engleske i prvim doseljenicima u Ameriku. Za preplitanje je potreban čvrst konac i velika igla, te osnovni pribor za šivanje (pribadače, škare, krojački metar) (Brittain, 1980). Za preplitanje se mogu koristiti niti koje su čvrsto ufrkane, a koriste se i za uzlanje, te kožnate trake. Pogodnije su niti od prirodnih materijala poput pamuka, lana, vune i svile. Prije preplitanja trebalo bi ispitati postojanost obojenja materijala i provjeriti ponašanje niti pri pranju kako bi sve prepletene niti imale ista svojstva. Preplitanje se lakše izvodi ako se niti čvrsto zakvače o neki predmet, a najbolje ih je malim čavlicima pričvrstiti za neku podlogu, poput podloge za uzlanje. Preplitanjem se mogu izraditi najjednostavnije pletenice od bilo kakvog materijala te složenije pletenice za koje su pogodnije čvrsto usukane uzice koje se ne rastežu. Razni tipovi pletenica koje se mogu izraditi su dvostruka, trostruka, četverostruka, četverostruka obla, peterostruka, osmerostruka naizmjenična pletenica i dr. (Brittain, 1980). Danas se mogu kupiti i trake koje su već podešene za rezanje u trake za preplitanje. Preplitanje trakama je kompliciranije zbog različitih pripremnih postupaka pranja, rezanja te slaganja traka. Način preplitanja traka jednak je preplitanju niti, ali uz male izmjene je moguće napraviti plosnatu i oblu pletenicu. Spajanjem pletenica nastaju prostirke, prekrivači, otirači, torbe, pojasevi i dr. Pletenice se mogu spajati šivanjem, uplitanjem, nastavljanjem (povezivanjem, tj. šivanjem krajeva gotovih pletenica) i drugim načinima (Brittain, 1980).

Sagovi su se upotrebljavali prije 2000 godina, a izrada se pripisuje Kinezima, Egipćanima i Mayama. Bili su rađeni na sličan način kao i danas. Na osnovne niti vezane su (na okviru) kraće niti ili runo i to je davalo čupav izgled sagu. Sagovi s petljama potječu z skandinavskih zemalja jer su Vikinzi upotrebljavali tkanine nalik krznu za odjeću. Oni su prenijeli tu tehniku u Ameriku. Iz Engleske potječu primjerci sagova s petljama, iz 18. i 19. stoljeća, napravljeni trakama rabljenih tkanina s motivima cvijeća, životinja i krajolika (Brittain, 1980). Sagovi se izrađuju provlačenjem niti ili traka tkanine kroz tkanu podlogu saga (Štimac, 1985). Najpogodnije niti za izradu sagova su niti šesterostruko frkane ćilimske vune koje su debele i čvrsto frkane. Također, mogu se koristiti i trake tkanina, a najbolje su čvrste i gusto tkane tkanine. Podloge za sagove mogu biti: vrećevina-juta, platno pamuk-lan, skandinavska podloga i kanava. Izbor motiva za sagove je neograničen, a može se crtati na podlozi olovkom ili crtanjem na milimetarskom papiru na kojem svaki kvadratić označava jedan uvod. Uvoditi se

može tupom iglom, ravnom, cjevastom ili jezičastom kukom te kukom-iglom. Prije izrade sagova potrebno računati s tim da se ostave rubovi koji se na kraju podvrću ili obrađuju lijepljenjem ili šivanjem (Brittain, 1980).

„Goblen je naziv za vez kojim se izrađuju zidne slike, a nekada je to bio tkani sag, tapiserija, zapravo tkana slika“ (Štimac, 1985, str. 72). Goblen se još naziva i tapiserija, *vez na kanvasu* i *berlinski vez* (Brittain, 1980). Tkani goblen ima daleku prošlost. Pastirski narodi Egipćana, Asiraca, Babilonaca i Grka su izrađivali tkane sagove. U Egiptu, na grobu kralja Tutmozisa III. (1400. g. pr. n. e.), je pronađen pokrivač izrađen koncem u više boja, nalik na goblen (Štimac, 1985). Goblen je služio za prekrivanje zidova i namještaja te prekrivanje jastuka (Brittain, 1980). Riječ goblen je nastala početkom 17. stoljeća, a nazvana je po francuskom bojadisaruru Gilles Gobelinu (Štimac, 1985). Goblen je najčvršći ručni rad. U prošlosti se vezlo na mekanijim podlogama svilenog ili pamučnog tkanja čvrsto upredenim koncem jer su te tapiserije bile dovoljno čvrste da podnesu uporabu na stolcima, jastucima i dr. Danas se goblen radi iglom i koncima na čvrstom rešetkastom platnu, *kanvasu* ili jednolično tkanoj lanenoj tkanini. *Kanvas* može biti jednostruki (od mreže jednostrukih niti), dvostruki ili *Penelope kanvas* (od mreže s dvostrukim vodoravnim i dvostrukim okomitim nitima) te ćilimski *kanvas* sastavljen od grube mreže s čvrstim nitima. Za vezenje goblena koriste se različite vrste vunениh niti ili pamučnih konaca, a može se kombinirati više niti na jednoj igli. Najpogodnije igle za goblen su tapiserijske igle s okruglim vrhom različitih debljina, ovisno o platnu. Igle s tupim vrhom su najpogodnije zato jer ne trgaju niti vezenja i *kanvasa*. Za vezenje goblena, okvir nije neophodan, ali osigurava vezivu jednoličnu napetost, a postoje pravokutni i okrugli okviri. Osim nabrojenog pribora, za izradu goblena potrebne su i dobre škare za rezanje niti (Brittain, 1980). Goblen se može raditi na dva načina: tako da je na *kanvasu* otisnut motiv ili da je motiv prikazan na crtežu. U drugom slučaju treba odbrojavati kvadratiće na crtežu i na isti način vesti goblen (Štimac, 1985). Bodovima goblena mogu se i izraditi vlastiti uzorci te se u tome slučaju mogu birati platno, konci, motiv i boje. Bodovi goblena vezu se u okomitom kosom i vodoravnom smjeru, a razlikuju se po veličini i obliku, ovisno o tome preko koliko niti *kanvasa* se rade. Postoje kosi, križani, ravni, zvjezdasti i drugi bodovi i svaka ta skupina se dijeli na još bodova (Brittain, 1980). Tehnikom goblena mogu se izrađivati sagovi, a koristi se nekoliko bodova kao i za goblensku sliku. Za razliku od goblenske slike, sagovi se izrađuju debelom vunom, a vezenjem se zahvaćaju tri ili više kvadratića tako da slika brže napreduje i dobiva veću dimenziju (Štimac, 1985). Goblenom se mogu izraditi i predmeti poput korica za knjigu, torbice, jastučića za iglu, oznaka za knjigu i pojasa (Brittain, 1980).

Srodni oblici tekstilnih tehnika su *patchwork*, apliciranje i prošiv. Nastali su kao posljedica potrebe, a tek je kasnije njihova namjena prešla i na dekorativno područje. Na zidnim slikama u Tebi mogu se vidjeti primjerci ranog *patchworka* na jedrima brodova na Nilu. Da bi se iznošena i poderana tkanina mogla ponovno koristiti, izmišljeno je apliciranje, tj. pokrivanje oštećenih mjesta komadićima tkanine. Kasnije se počelo koristiti za ukrase na odjeći tako što su iz komadića tkanine izrezivani različiti oblici. Kako bi izradili tople predmete, ljudi su osmislili tehniku prošivanja u kojoj su dva sloja tkanine šivana zajedno s mekim punjenjem između, a kasnije su se razvili dekorativni oblici prošivanja (Brittain, 1980). *Patchwork*, apliciranje i prošivanje su korišteni u Africi, Turkestanu, Perziji, Siriji, Indiji i Kini. U 11. stoljeću, dolaskom križara iz Palestine, *patchwork* i apliciranje su počeli biti primjenjivani u Europi u dekorativne svrhe. Prošivanje se koristilo i ranije. Rimljani su izrađivali jastuke, madrace i pokrivače prošivanjem. Od 11. do 19. stoljeća vojnici su nosili prošivene kapute. U 13. stoljeću u Italiji se razvio dekorativni oblik prošivanja, a nazvan je podstavljeni prošiv ili *trampunto* prošiv. On se radi pomoću dva sloja tkanine prošivene zajedno, a uzorak je izveden bodom provlačenja (Brittain, 1980). Tehnika *patchworka* se radi spajanjem malih komadića tkanine različitih oblika (kvadrati, pravokutnici, trokuti, rombovi, osmerokuti i dr.) da bi se dobio određeni mozaik uzorak. Za *patchwork* je dobra svaka tkanina koja se može rezati i šiti, a najpogodnija je ona s oštrim rubovima. Osim tkanine, potrebni su: papir za podlogu krpica od tkanine (najpogodniji je pak papir), ljepljiva traka, škare, pribadače, igle, konac, olovke i šablone (mogu se kupiti ili napraviti). Prošivanje se može podijeliti na dvije vrste. Najstarija vrsta, nastala iz praktičnih razloga osiguravanja topline i zaštite, je *vatirani* ili *engleski prošiv*. Kod ovog prošiva su dva sloja tkanine odijeljena slojem vate, a sva tri sloja su prošivena skupa. Druga vrsta prošiva je *prošiv s umetnutom vrpcom* ili *talijanski prošiv* kod kojeg se upotrebljavaju dvije vrste tkanine i ona je isključivo dekorativna. Postoji i varijacija ovoga prošiva, a to je *podstavljeni* ili *trampunto prošiv*, a to je prošiv s umetnutom vrpcom. Za prošivanje su potrebni gornja i donja tkanina, međupodstava, igle, pribadače, konac, okvir, šablone te ostali dodatni pribor (Brittain, 1980). Aplikacija je tehnika kod koje se motivi izrezuju od tkanina različitih boja, a zatim se prišivaju ili lijepe na drugu tkaninu. Izrezani dijelovi tkanine mogu biti različitih oblika (kvadratni, okrugli, razni ornamenti i dr.) i materijala (platno, filc, koža i dr.). Te tkanine se mogu prišiti koncem ukrasnim bodovima, vrpcama i metalnim nitima. Aplikacijom se mogu izraditi prsluci, torbice, ukrasni jastuci, zidne dekoracije, a mogu se i ukrašavati stolnjaci, omoti za knjige, itd. (Štimac, 1985).

1.3. Dizajn

Postoji mnogo tekstilnih tehnika i ideja na koje načine djeca mogu izrađivati i dizajnirati odjevne predmete i modne dodatke.

Riječ *dizajn* je široki pojam, a Keller (1975) navodi da dizajn označava plan, skicu, namjenu, uzor i *mustru*. Postoje različite definicije dizajna, a svim definicijama je zajedničko da je dizajn disciplina kojoj je cilj zadovoljiti potrebe korisnika predmeta. Postoji grafički, industrijski i tekstilni dizajn. Dizajnirani predmeti moraju biti praktični i prilagođeni prosječnom korisniku. Dizajn je postao oblikovatelj čovjekova svakodnevnog okružja, a formiranje estetskog ukusa i mišljenja najčešće je prepušteno utjecaju okoline (Huzjak, 2008).

U mnogim knjigama za djecu, ali i za odrasle, navode se ideje i postupci kako napraviti različite predmete određenim tekstilnim tehnikama. Fisher (1972) navodi da je uzlanje osobito pristupačno djeci jer za njega nisu potrebne igle, kukice i drugi pribor. Spominje svoju kćer koja prije nije imala interes za ručne radove. Nakon što joj je objasnila dva jednostavna uzla, njena dvanaestogodišnja kćer izrađuje pojase, torbice i druge predmete. Djeca mogu uzlanjem izrađivati i narukvice *macrame* vezom. Različitim uzlovima i bojama konca te dodavanjem perlica postiže se različitost tih narukvica. Tehnikom uzlanja mogu se napraviti i brazilske narukvice te spiralne gumice. One se mogu uzlati na različite načine, s različitim bojama konca za vezenje ili izradu mreža, a mogu se i ukrasiti pomoću dugmadi s alkicom (Alda i sur., 2007). Zmijskim uzlovima mogu se uzlati držači za zavjese (Wood, 2015). Tehnikom šivanja mogu se izraditi satenske gumice za kosu, gumice od tila ili rafije koje se mogu ukrasiti perlicama, šljokicama ili perjem. Kombinacijom šivanja tkanine i nekim drugim materijalima (fimo masa, umjetna kosa, vuna, drveni štapići) mogu se izraditi viseće vještice ili bilo koje druge lutke. Djeca mogu šivati različite torbe: torbice za djevojčice, kozmetičke torbice, torbe za plažu, naprtnjače za papuče, pernice i sl. Učenici mogu od fimo mase napraviti maštovitu dugmad te ih prišiti na određenu odjeću; na bretele potkošulja staviti perlice, cik-cak vrpce, umjetno cvijeće; na određeni komad odjeće prišiti perle ili ukrasna puceta te ga na taj način ukrasiti; izraditi ukrase za glavu poput marama ili šubara; od flisa sašiti tople šalove za zimu (Alda i sur., 2007). Jednostavnim tehnikama pletenja (npr. pletenje pletenice) može se izraditi nakit, ukrašivati modni dodaci ili kućanski predmeti. Japanskom tehnikom pletenja *kumihimo*, uzicama, koncima ili žicom te dodavanjem perla, mogu se izraditi različiti predmeti (Wood, 2015). Pletenjem niti plastičnih vrećica učenici mogu izraditi torbe ili podmetače, od starih tkanina isplesti otirače, pletenjem špage i premazivanjem ljepilom napraviti zdjele i kutije, a gumenim nitima isplesti pojaseve kao modne dodatke (Haffenden, 2013). Učenici mogu tkati

pomoću igle i vune, na jednostavan način, na kartonskoj kutiji od cipela ili starom okviru za slike (Štimac, 1985).

1.4. Ručni rad u Waldorfskoj školi

Waldorfsku školu osnovao je Rudolf Steiner. To je alternativna škola u kojoj se razredno-satno-predmetni sustav zamijenio drugačijim rješenjima. U alternativnim školama je, za razliku od državnih, poželjno unositi inovacije od strane učenika, učitelja, ali i roditelja (Matijević, 2001). U Waldorfskoj školi nastavni sadržaji su orijentirani na duhovne potrebe i duševni razvoj učenika te se stavlja snažan naglasak na nastavu umjetnosti i ručni rad (Bognar, Matijević, 2005). Učenici polaze Waldorfsku školu koja traje dvanaest godina, a oni koji žele nastaviti školovanje na sveučilištu polaze i trinaesti razred u kojem se pripremaju za polaganje mature (Matijević, 2001). U Waldorfskoj školi stavlja se naglasak na koedukaciju spolova i djece iz različitih socijalnih sredina i slojeva (Bognar, Matijević, 2005). Učitelji i roditelji uvelike surađuju koliko god roditeljima dopušta vrijeme i stručnost. Nastava je podijeljena na epohe, što znači da učenici određeno vrijeme posvećuju nekoj temi, npr. prva epoha u prvom razredu je posvećena formi pa učenici prva četiri tjedna crtaju različite linije i upoznaju moguće forme koje se mogu prikazati linijom (Matijević, 2001). Važno mjesto u nastavnim aktivnostima zauzima euritmija koja ujedinjuje glazbu, govor, tjelesne vježbe te scenski izraz (Bognar, Matijević, 2005). Učitelji u Waldorfskoj školi usmeno komentiraju radove učenika, bilježe upute u njihove bilježnice i ne ocjenjuju brojčano. Na kraju školske godine pišu pismene izvještaje o učenicima te nastoje izbjegavati komentare koji bi na učenike mogli djelovati obeshrabrujuće. Tijekom dvanaest godina školovanja učenici svladavaju opću kulturu, ali i zanate kao što su pletenje, predenje, obrada drva i metala, obrada vrta, urezivanje knjiga i dr. U Waldorfskoj školi smatraju da sve što učenici praktično rade treba biti upotrebljivo i umjetnički dotjerano te da pletenje pridonosi razvoju matematičkog mišljenja (Matijević, 2001).

Cilj ručnoga rada u Waldorfskoj školi je savladati tehnike izrade ručnih radova. Učenici savladavaju tehniku pletenja, kukičanja, filcanja, krojenja i šivanja, a učitelji im pomažu objašnjavanjem i prezentiranjem početnog i završnog proizvoda. U Waldorfskoj školi učenici ciljano uče tehnike izrade ručnih radova koje su zaboravljene i odbačene suvremenoj kulturi. Ručnim radom kod učenika se razvija fina motorika, potiče se ustrajnost i preciznost, razvijaju se socijalne vještine te ljubav prema radu (Waldorfska škola u Zagrebu, 2021). U prve četiri godine učenici izrađuju različite predmete kao što su životinje, likovi iz mašte te predmeti za uporabu (torbice, futrole, podmetači, pernice i drugo) te odjevni predmeti. U prvom razredu učenici uče pletenje debelom vunom i drvenim iglama te se nastoji da ostvare lagani prijelaz

od igre do rada. U drugom razredu se još više razvija fina motorika, a nastavni sadržaji koji se uvode u drugom razredu su kukičanje kukicom, jednostavno tkanje štapićima ili na kartonu, pletenje tanjim iglama te slobodni vez. Oni smatraju da se kukičanjem se djeluje na skladnost temperamenta. U trećem razredu tema ručnog rada je odijevanje, polazi se od glave, pa tako učenici pletenjem izrađuju kapu i *ginjol* lutke kojima se razvija mašta. U četvrtom razredu cilj je razvijanje osjećaja za simetriju i osamostaljivanje učenika pa učenici uče vesti križićima, *makrame* i ostale varijante tehnike križića. Od petog do sedmog razreda učenici dalje razvijaju vještinu ručnog rada te izrađuju kape, čarape, platnene lutke, papuče i sl. U osmom razredu kroje, tkaju, koriste šivaći stroj i drugo, a u srednjoj školi usavršavaju dotadašnja znanja i vještine ručnog rada (Waldorfska škola u Zagrebu, 2021).

2. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

2.1. Cilj

Primarni cilj ovog istraživanja je utvrditi u kojoj mjeri učitelji razredne nastave na području Republike Hrvatske koriste ručni rad tekstilnim tehnikama u razrednoj nastavi. Nadalje, sekundarni cilj je ustanoviti stavove učitelja razredne nastave o korisnosti i utjecaju ručnog rada na psihofizički razvoj učenika (motorički, intelektualni, emocionalni razvoj) te o trenutnoj zastupljenosti ručnih radova tekstilnim tehnikama u školi.

2.2. Problemi

Problem ovog diplomskog rada je istražiti korištenje ručnog rada tekstilnim tehnikama u razrednoj nastavi te stavove učitelja razredne nastave o utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na cjelokupni razvoj učenika kao i njihove stavove o zastupljenosti ručnih radova u školi.

2.3. Hipoteze

S obzirom na postavljene probleme istraživanja, hipoteze istraživanja glase:

H1: Više od 50% učitelja razredne nastave na području Republike Hrvatske koristi ručni rad tekstilnim tehnikama u razrednoj nastavi.

H2: Učitelji razredne nastave na području Republike Hrvatske imaju pozitivne stavove o utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na intelektualni, motorički i emocionalni razvoj učenika.

H3: Učitelji razredne nastave na području Republike Hrvatske imaju negativne stavove o trenutnoj zastupljenosti ručnih radova tekstilnim tehnikama u školi.

3. Metodologija istraživanja

3.1. Ispitanici

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 107 učitelja (104 učiteljice, 3 učitelja) razredne nastave na području Republike Hrvatske. Ispitanici su bili različite dobi, stupnja pedagoškog obrazovanja te različitih godina radnog iskustva. Prosječna dob učitelja iznosila je 44 godine.

3.2. Instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja koristio se anketni upitnik kojeg su ispitanici ispunjavali *online* preko *Google obrazaca*. Upitnik je sadržavao 26 pitanja. Odgovori na pitanja su bili ponuđeni u jednom od sljedećih oblika: jednoznačni odgovor da/ne, odabir između nekoliko ponuđenih opcija, samostalno navođenje odgovora te naposljetku, za procjenu stavova učitelja se koristila Likertova ljestvica. Likertova ljestvica se sastoji od tvrdnji koje izražavaju pozitivan ili negativan stav prema nekom objektu stava. Svaku tvrdnju prati najčešće pet mogućih odgovora. Njima se izražava stupanj slaganja, tj. neslaganja sa stavom izraženim u određenoj tvrdnji. U ovom istraživanju svaku od 10 korištenih tvrdnji, vezano za stavove učitelja, pratilo je pet mogućih odgovora koja su odgovarala stupnju slaganja, tj. neslaganja: *uopće se ne slažem, niti se slažem, niti se ne slažem, djelomično se slažem, slažem se i u potpunosti se slažem*. Svi ispitanici su bili informirani o svrsi istraživanja te su dobrovoljno sudjelovali u istraživanju.

3.3. Postupak

Zamolba za ispunjavanje anketnog upitnika te poveznica na anketni upitnik poslana je elektroničkom poštom ravnateljima ili stručnim suradnicima škola u Republici Hrvatskoj. Pri odabiru elektroničkih adresa škola nastojalo se da anketni upitnik dođe do različitih škola u Republici Hrvatskoj (državnih, privatnih, alternativnih, matičnih, područnih, otočnih i slično). Ravnatelji i stručni suradnici su proslijedili anketni upitnik učiteljima razredne nastave u svojoj školi, a pokoji učitelji su proslijedili anketni upitnik drugim učiteljima razredne nastave. Također, zamolba za ispunjavanje anketnog upitnika te poveznica na anketni upitnik postavljeni su na društvene mreže Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te stranice koje okupljaju velik broj učitelja razredne nastave. Na tim stranicama učitelji razmjenjuju aktivnosti i ideje koje provode na nastavi. Ispitanicima je trebalo nekoliko minuta da ispune anketni upitnik. Kada je bio skupljen dovoljan broj ispitanika, anketni upitnik se zaključao i podatci su bili spremni za obradu.

4. Obrada rezultata

Budući da su podatci dobiveni iz upitnika kvalitativne prirode (neparametrijski), za obradu podataka su se koristili statistički neparametrijski testovi. Na svim dobivenim odgovorima iz upitnika proveda se analiza frekvencija odgovora na temelju čega se ustanovila zastupljenost pojedinih odgovora/podataka u postotcima. U slučaju varijable dob koristila se deskriptivna parametrijska statistika. Svi podatci su analizirani programskim softverom *Statistica, TIBCO Software Inc.*

5. Rezultati i rasprava

5.1. Opći podatci o ispitanicima

U *Tablici 1.* je prikazana osnovna deskriptivna statistika za dob ispitanika. Prosječna dob ispitanika je iznosila 44,57 godina (najmlađi ispitanik je imao 23 godine, a najstariji 63 godine). U istraživanju su sudjelovale 103 učiteljice te samo 3 učitelja razredne nastave (*Tablica 2*).

Tablica 1.

Deskriptivna statistika za varijablu dob ispitanika

(N – broj ispitanika, Mean – aritmetička sredina vrijednosti, Minimum – minimalna vrijednost, Maximum – maksimalna vrijednost, SD – standardna devijacija)

Variable	Descriptive Statistics				
	Valid N	Mean	Minimum	Maximum	SD
Dob	107	44,57	23,00	63,00	11,27

Tablica 2.

Analiza frekvencija za varijablu spol

Category	Spol			
	Count	Cumulative (Count)	Percent	Cumulative (Percent)
ž	104	104	97,20	97,20
m	3	107	2,80	100,00

Tablica 3 prikazuje daljnje informacije o samim ispitanicima, konkretno: razinu završenog obrazovanja, vrstu škole i radnog mjesta ispitanika te njihovo radno iskustvo u godinama.

32,71% ispitanika ima završeni dvogodišnji studij razredne nastave na Učiteljskoj akademiji dok, nasuprot tome, petogodišnji studij razredne nastave s modulom je završilo 28,04% ispitanika. 98,13% učitelja u ovom istraživanju radi u državnoj školi, tek 1,87% njih radi u privatnoj školi. Većina, točnije 87,85% ispitanika radi u razrednoj nastavi. Što se tiče radnog iskustva, više od 30 godina radnog iskustva posjeduje 26,17% ispitanika, dok je najmanji postotak ispitanika zastupljen u kategoriji radnog iskustva od 16-20 godina (4,67%).

Tablica 3.

Analiza frekvencija varijabli o završenom studiju, vrsti škole, radnom mjestu te godinama radnog iskustva

Category	Završeni studij			
	Cou nt	Cumulati ve (Count)	Perce nt	Cumulati ve (Percent)
Dvogodišnji studij razredne nastave na Učiteljskoj akademiji	35	35	32,71	32,71
Četverogodišnji studij razredne nastave bez pojačanog predmeta	14	49	13,08	45,79
Četverogodišnji studij razredne nastave s pojačanim predmetom	26	75	24,30	70,09
Petogodišnji studij razredne nastave s modulom	30	105	28,04	98,13
Ostalo	2	107	1,87	100,00
	Državna ili privatna škola			
Državna	105	105	98,13	98,13
Privatna	2	107	1,87	100,00
	Radno mjesto			
Učitelj/ica u razrednoj nastavi	94	94	87,85	87,85
Učitelj/ica u produženom boravku	13	107	12,15	100,00

	Godine radnog iskustva			
Do 5	17	17	15,89	15,89
6-10	19	36	17,76	33,64
11-15	8	44	7,48	41,12
16-20	5	49	4,67	45,79
21-25	13	62	12,15	57,94
26-30	17	79	15,89	73,83
Više od 30	28	107	26,17	100,00

5.2. Korištenje tekstilnih tehnika u razrednoj nastavi

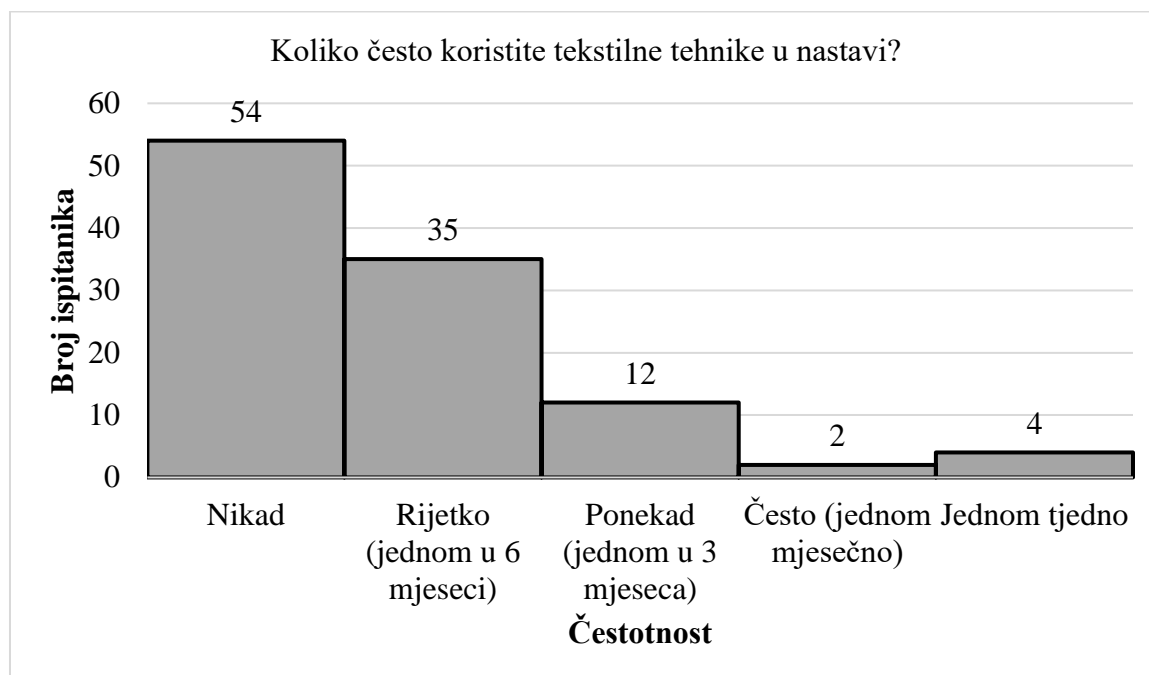
Tablica 4.

Analiza frekvencija odgovora o korištenju tekstilnih tehnika u nastavi

Category	Koristite li tekstilne tehnike u nastavi?			
	Count	Cumulative (Count)	Percent	Cumulative (Percent)
Da	42	42	39,25	39,25
Ne	65	107	60,75	100,00
	Koliko često koristite tekstilne tehnike u nastavi?			
Nikad	54	54	50,47	50,47
Rijetko (jednom u 6 mjeseci)	35	89	32,71	83,18
Ponekad (jednom u 3 mjeseca)	12	101	11,21	94,39
Često (jednom mjesečno)	2	103	1,87	96,26
Jednom tjedno	4	107	3,74	100,00
	Vodite li neku izvannastavnu aktivnost vezanu uz tekstilne tehnike?			
Da	13	13	12,15	12,15
Ne	94	107	87,85	100,00

Grafikon 1.

Analiza frekvencija odgovora o korištenju tekstilnih tehnika u nastavi

Iz *Tablice 4* je vidljivo da čak 60,75% učitelja u ovom istraživanju ne koristi tekstilne tehnike u nastavi. Tek 39,25% učitelja koristi tekstilne tehnike u radu sa učenicima. Od učitelja koji koriste tekstilne tehnike u nastavi, njih 37,71% to radi rijetko (jednom u 6 mjeseci). Nešto češće (jednom u 3 mjeseca) tekstilne tehnike u nastavi koristi 11,21% učitelja. Tekstilne tehnike u nastavi su zastupljene jednom mjesečno kod samo 1,87% učitelja, dok jednom tjedno 3,74% učitelja implementira ovaj vid primijenjenih umjetnosti u razrednu nastavu. Sukladno ovim rezultatima, analiza frekvencija vezana za vođenje izvannastavnih aktivnosti, pokazala je da 87,85% učitelja ne vodi izvannastavnu aktivnost vezanu za tekstilne tehnike. 12,15% učitelja naveli su ove izvannastavne aktivnosti u sklopu kojih koriste tekstilne tehnike: kreativna radionica, mali lutkari, domaćinstvo i likovna grupa. Osim izvannastavnih aktivnosti, učitelji koriste tekstilne tehnike na danima otvorenih vrata škole i na radionicama pletenja ili šivanja.

Tablica 5.

Analiza frekvencija korištenja pojedinih tekstilnih tehnika u razrednoj nastavi

Category	pletenje			
	Count	Cumulative (Count)	Percent	Cumulative (Percent)
Da	12	12	11,21	11,21
Ne	95	107	88,79	100,00

	kačkanje			
Da	5	5	4,67	4,67
Ne	102	107	95,33	100,00
	uzlanje			
Da	6	6	5,61	5,61
Ne	101	107	94,39	100,00
	tkanje			
Da	5	5	4,67	4,67
Ne	102	107	95,33	100,00
	vezenje			
Da	9	9	8,41	8,41
Ne	98	107	91,59	100,00
	šivanje			
Da	34	34	31,78	31,78
Ne	73	107	68,22	100,00

Tablica 5 prikazuje analizu frekvencija korištenja pojedinih tekstilnih tehnika u razrednoj nastavi. Većina učitelja ne koristi pojedine tekstilne tehnike – pletenje (88,79%), kačkanje (95,33%), uzlanje (94,39%), tkanje (95,33%), vezenje (91,59%), šivanje (68,22).

Primarni cilj ovog istraživanja je bio utvrditi u kojoj mjeri učitelji razredne nastave na području Republike Hrvatske koriste ručni rad tekstilnim tehnikama u razrednoj nastavi. Sukladno tome, postavljena hipoteza je glasila: *Više od 50% učitelja razredne nastave na području Republike Hrvatske koristi ručni rad tekstilnim tehnikama u razrednoj nastavi.* S obzirom na dobivene rezultate istraživanja, tj. uzevši u obzir da samo 39,25% učitelja koristi tekstilne tehnike u radu sa učenicima, izvjesno je da ova hipoteza nije potvrđena, tj. ne može se prihvatiti.

Postavlja se pitanje zašto većina učitelja ne koristi tekstilne tehnike u razrednoj nastavi. Možda učitelji ne koriste tekstilne tehnike zato jer nisu njihovo polje interesa, samim time ne znaju šivati ili neke druge tekstilne tehnike, te ih ne prenose ili ne žele prenositi učenicima. Jedan od razloga mogao bi biti taj što u *Kurikulumu* nije navedeno da učitelji u razrednoj nastavi trebaju provesti aktivnosti vezane uz tekstilne tehnike s učenicima. Učitelji se možda striktno drže *Kurikuluma* i rade na nastavi on što je propisano. Sljedeći razlog mogao bi biti što se na svim učiteljskim fakultetima ne provode aktivnosti vezane uz tekstilne tehnike. Stoga učitelji ne znaju ručni rad tekstilnim tehnikama ili ne znaju kako i što bi proveli u razredu. Možda je razlog

ovakvog rezultata što je u istraživanju sudjelovala trećina učitelja sa završenim dvogodišnjim studijem razredne nastave na Učiteljskoj akademiji (32,71%). U doba njihovoga školovanja možda nisu imali vremena na studiju učiti tekstilne tehnike i aktivnosti koje se mogu provesti u razredu, s obzirom na to da je studij trajao dvije godine. Neki učitelji možda smatraju da su tekstilne tehnike zastarjele i da se treba posvetiti nekim drugim aktivnostima, poput modernih tehnologija. Možda su neki učitelji isprobali aktivnosti tekstilnim tehnikama, ali nisu bile zanimljive učenicima ili su im bile preteške. Neki možda znaju šivati ili neke druge tekstilne tehnike, ali ih nisu ni isprobali u nastavi, jer su smatrali da neće biti zanimljive učenicima ili će im biti preteške. Učitelji možda ne provode aktivnosti ručnog rada tekstilnim tehnikama zbog nedostatka vremena i/ili materijalnih sredstava.

5.3. Dizajniranje i izrađivanje odjevnih predmeta i modnih dodataka u razrednoj nastavi

Tablica 6.

Analiza frekvencija odgovora o dizajniranju i izrađivanju odjevnih predmeta i modnih dodataka

Jeste li u školi s učenicima dizajnirali i izrađivali odjevne predmete i modne dodatke?				
Category	Count	Cumulative (Count)	Percent	Cumulative (Percent)
Da	55	55	51,40	51,40
Ne	52	107	48,60	100,00
Izvannastavne aktivnosti				
Da	30	30	28,04	28,04
Ne	77	107	71,96	100,00
Produženi boravak				
Da	13	13	12,15	12,15
Ne	94	107	87,85	100,00
Redovna nastava				
Da	38	38	35,51	35,51
Ne	69	107	64,49	100,00

Što se tiče dizajniranja i izrađivanja odjevnih predmeta i modnih dodataka u razrednoj nastavi, više od polovine ispitanika je vodilo takvu aktivnost, njih 51,40%. Dizajniranje i izrađivanje

odjevnih predmeta i modnih dodataka se najviše, tj. najčešće provodilo tijekom redovne nastave (35,51%), a najmanje u produženom boravku (12,15%) (Tablica 6).

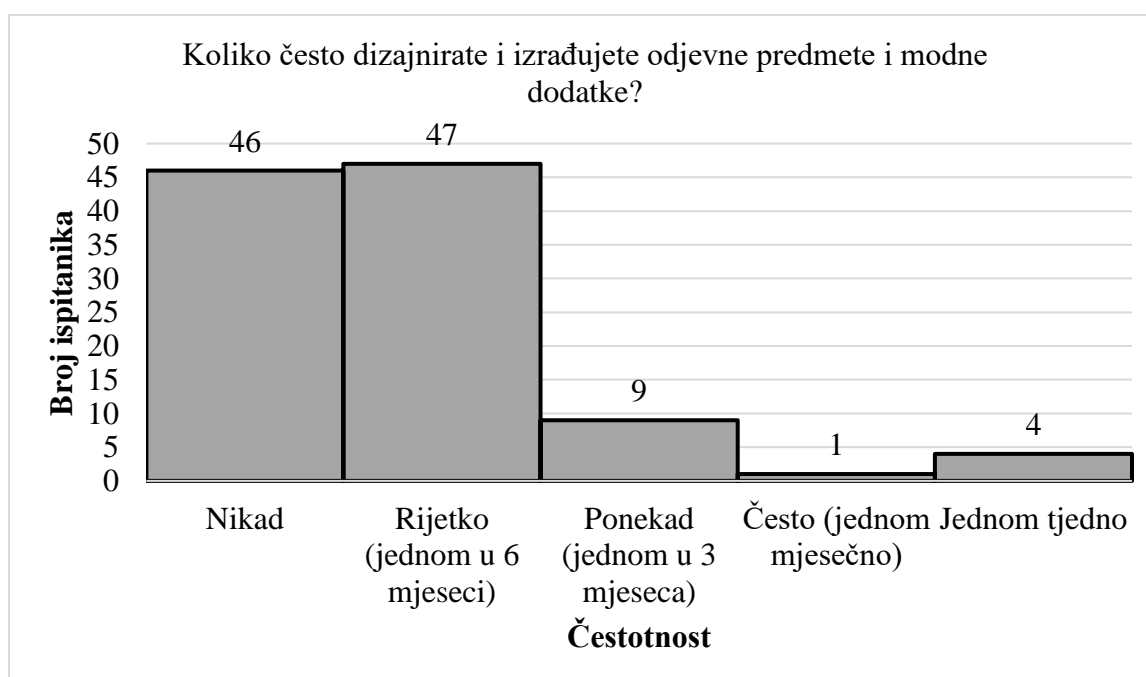
Tablica 7.

Analiza frekvencija odgovora o učestalosti dizajniranja i izrađivanja odjevnih predmeta i modnih dodataka u razrednoj nastavi

Category	Koliko često dizajnirate i izrađujete odjevne predmete i modne dodatke?			
	Count	Cumulative (Count)	Percent	Cumulative (Percent)
Nikad	46	46	42,99	42,99
Rijetko (jednom u 6 mjeseci)	47	93	43,93	86,92
Ponekad (jednom u 3 mjeseca)	9	102	8,41	95,33
Često (jednom mjesečno)	1	103	0,93	96,26
Jednom tjedno	4	107	3,74	100,00

Grafikon 2.

Analiza frekvencija odgovora o učestalosti dizajniranja i izrađivanja odjevnih predmeta i modnih dodataka u razrednoj nastavi

Slično kao i kod korištenja tekstilnih tehnika, i u slučaju dizajniranja i izrađivanja odjevnih predmeta te modnih dodataka većina ispitanika provodi ovakve aktivnosti s učenicima ili rijetko (jednom u 6 mjeseci) (43,93%) ili nikad (42,99%) (Tablica 7). Ove aktivnosti bliže su učiteljima zato jer obuhvaćaju različite materijale i tehnike, možda su brže za provesti i ne treba za sve aktivnosti znati nekakav određeni postupak (npr. bodovi u pletenju) nego se može proizvoljno birati postupak i materijali. Uz ove navedene prednosti, još uvijek samo malo više od polovine ispitanih učitelja (51,40%) dizajnira i izrađuje odjevne predmete te modne dodatke u školi. Naveli su ove predmete koje dizajniraju: privjeske, nakit, ukrase za kosu, krune za glavu, torbice, obuću, lutke za predstavu, odjeću za likove iz pročitane knjige, kape, šalove. Provodili su i ove aktivnosti: šivali ukrase od filca na platnene vrećice, šivali inicijale na platnene vrećice majci za Majčin dan, pleli privjeske, dizajnirali uzorke za tkanine, šivali ukrase na tkanine, tkali torbice i dizajnirali majice. Postavlja se pitanje zašto gotovo polovina učitelja razredne nastave ne provodi aktivnosti vezane iz dizajniranja i izrađivanje odjevnih predmeta te modnih dodataka u školi. Možda nisu zainteresirani ili smatraju da nisu dovoljno vješti za ovakve aktivnosti, nemaju vremena ili materijalnih sredstava. Možda ne znaju na koji način bi proveli ovakve aktivnosti i kada bi to bilo (za vrijeme redovne nastave, izvannastavnih aktivnosti ili u produženom boravku). Također, možda su proveli ove aktivnosti pa učenici nisu bili zainteresirani ili ih nisu proveli jer smatraju da učenici neće biti zainteresirani.

5.4. Stavovi učitelja razredne nastave o utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na motorički, intelektualni i emocionalni razvoj učenika

Tablica 8.

Analiza frekvencija odgovora o utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na motorički, intelektualni i emocionalni razvoj učenika

Smatrate li da su aktivnosti ručnog rada tekstilnim tehnikama korisne životno-praktične aktivnosti?				
Category	Count	Cumulative (Count)	Percent	Cumulative (Percent)
Da	102	102	95,33	95,33
Ne	5	107	4,67	100,00

	Ručni rad pozitivno utječe na cjelokupni razvoj učenika.			
Niti se slažem, niti se ne slažem	4	4	3,74	3,74
Djelomično se slažem	14	18	13,08	16,82
Slažem se	16	34	14,95	31,78
U potpunosti se slažem	73	107	68,22	100,00
	Ručni rad tekstilnim tehnikama pomaže u motoričkom razvoju učenika.			
Niti se slažem, niti se ne slažem	2	2	1,87	1,87
Djelomično se slažem	13	15	12,15	14,02
Slažem se	14	29	13,08	27,10
U potpunosti se slažem	78	107	72,90	100,00
	Ručni rad tekstilnim tehnikama pomaže u intelektualnom razvoju učenika.			
Niti se slažem, niti se ne slažem	3	3	2,80	2,80
Djelomično se slažem	23	26	21,50	24,30
Slažem se	26	52	24,30	48,60
U potpunosti se slažem	55	107	51,40	100,00
	Ručni rad tekstilnim tehnikama pomaže u emocionalnom razvoju učenika.			
Niti se slažem, niti se ne slažem	7	7	6,54	6,54
Djelomično se slažem	21	28	19,63	26,17
Slažem se	25	53	23,36	49,53
U potpunosti se slažem	54	107	50,47	100,00

	Znanje ručnog rada tekstilnim tehnikama je korisno za budući život učenika.			
Niti se slažem, niti se ne slažem	5	5	4,67	4,67
Djelomično se slažem	15	20	14,02	18,69
Slažem se	21	41	19,63	38,32
U potpunosti se slažem	66	107	61,68	100,00

Ovim istraživanjem htjeli su se utvrditi i stavovi učitelja razredne nastave o utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na motorički, intelektualni i emocionalni razvoj učenika. *Tablica 8* prikazuje rezultate analize frekvencije odgovora učitelja na Likertovoj ljestvici za procjenu stavova koja je bila dio provedenog anketnog upitnika. Iz rezultata možemo zaključiti kako učitelji razredne nastave imaju pozitivne stavove o utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na motorički, intelektualni i emocionalni razvoj učenika.

95,33% učitelja smatra kako su aktivnosti ručnog rada tekstilnim tehnikama korisne aktivnosti. Razlozi koje su naveli su mnogobrojni: razvoj fine motorike, kreativnosti, koncentracije, pažnje, spretnosti, preciznosti, upornosti, strpljenja, usredotočenosti, mišljenja; korisno za domaćinstvo i budući život, ali i nekoj djeci za budući posao; očuvanje tradicije; tekstilne tehnike kao zabava, uživanje, odmor i umirivanje; zadovoljstvo nakon završenog posla; unikatno – nešto što su učenici sami napravili i različito je od ostalih učenika.

S pozitivnim utjecajem ručnog rada tekstilnim tehnikama na cjelokupni razvoj učenika u potpunosti se slaže 68,22%, a slaže 14,95% učitelja. Što se tiče tvrdnje o pozitivnom utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na motorički razvoj učenika, 72,90% učitelja se u potpunosti slaže s tom tvrdnjom, dok se 13,08% slaže. Za pozitivni utjecaj ručnog rada tekstilnim tehnikama na intelektualni, tj. emocionalni razvoj učenika, 51,40%, tj. 50,47% učitelja je odgovorilo da se u potpunosti slaže sa navedenom tvrdnjom. Sličan omjer, tj. postotak, se nalazi i u kategoriji *slažem se*, s 24,30% kod pozitivnog utjecaja ručnog rada tekstilnim tehnikama na intelektualni razvoj te 23,36% na emocionalni razvoj učenika. Završno, 61,68% učitelja razredne nastave je odgovorilo da se u potpunosti slaže s tvrdnjom kako je znanje ručnog rada tekstilnim tehnikama korisno za budući život učenika.

Rezultatima ove analize potvrđena je druga hipoteza ovog istraživanja koja je glasila: *Učitelji razredne nastave na području Republike Hrvatske imaju pozitivne stavove o utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na intelektualni, motorički i emocionalni razvoj učenika.*

5.5. Stavovi učitelja razredne nastave o zastupljenosti ručnih radova u školi

Tablica 9.

Analiza frekvencija odgovora o zastupljenosti ručnih radova u školi

Danas su ručni radovi u školi zanemareni.				
Category	Count	Cumulative (Count)	Percent	Cumulative (Percent)
Niti se slažem, niti se ne slažem	5	5	4,67	4,67
Djelomično se slažem	12	17	11,21	15,89
Slažem se	16	33	14,95	30,84
U potpunosti se slažem	74	107	69,16	100,00
U škole bi trebalo uvesti predmet vezan uz ručni rad.				
Uopće se ne slažem	3	3	2,80	2,80
Niti se slažem, niti se ne slažem	9	12	8,41	11,21
Djelomično se slažem	20	32	18,69	29,91
Slažem se	26	58	24,30	54,21
U potpunosti se slažem	49	107	45,79	100,00
U škole bi trebalo uvesti predmet vezan uz ručni rad tekstilnim tehnikama.				
Uopće se ne slažem	3	3	2,80	2,80
Niti se slažem, niti se ne slažem	9	12	8,41	11,21
Djelomično se slažem	23	35	21,50	32,71
Slažem se	27	62	25,23	57,94
U potpunosti se slažem	45	107	42,06	100,00
Na nastavi bi trebalo biti više ručnog rada.				
Niti se slažem, niti se ne slažem	6	6	5,61	5,61
Djelomično se slažem	19	25	17,76	23,36
Slažem se	31	56	28,97	52,34
U potpunosti se slažem	51	107	47,66	100,00

	Na nastavi bi trebalo biti više ručnog rada tekstilnim tehnikama.			
Niti se slažem, niti se ne slažem	6	6	5,61	5,61
Djelomično se slažem	23	29	21,50	27,10
Slažem se	32	61	29,91	57,01
U potpunosti se slažem	46	107	42,99	100,00

Nastavno na *Tablicu 8*, rezultati analize frekvencija odgovora o zastupljenosti ručnih radova u školi prikazani u *Tablici 9* otkrivaju kako ukupno u kategorijama *u potpunosti se slažem* i *slažem se*, 84,11% učitelja smatra da su danas ručni radovi u školi zanemareni. Slično tome, 74,90% učitelja se slaže/u potpunosti slaže sa tvrdnjom da bi u školi trebalo uvesti predmet vezan uz ručni rad. Kada se radi o uvođenju u škole predmeta vezanog za ručni rad tekstilnim tehnikama 67,29% učitelja se slaže/u potpunosti slaže. 76,63% ispitanika nema nikakvih nedoumica (slaže se/u potpunosti se slaže) kada se radi o tvrdnji da bi na nastavi trebalo biti više ručnog rada. Za uvođenje više ručnog rada tekstilnim tehnikama u nastavu, 72,29% učitelja se izjasnilo kako se slaže/u potpunosti slaže.

Rezultati ove analize impliciraju da većina učitelja razredne nastave u Republici Hrvatskoj nije zadovoljna trenutnom zastupljenošću ručnih radova u školi. Dapače, navedeni postotci učitelja koji se slažu/potpuno slažu sa tvrdnjama o potrebi veće zastupljenosti ručnih radova i ručnih radova tekstilnim tehnikama u nastavi ukazuju da učitelji razredne nastave na području Republike Hrvatske imaju negativne stavove o trenutnoj zastupljenosti ručnih radova u školi. Ovom analizom se potvrdila treća hipoteza ovog istraživanja: *Učitelji razredne nastave na području Republike Hrvatske imaju negativne stavove o trenutnoj zastupljenosti ručnih radova tekstilnim tehnikama u školi.*

Većina učitelja (čak 95,33%) smatra da su aktivnosti ručnog rada tekstilnim tehnikama korisne životno-praktične aktivnosti i u dovoljno velikom postotku se slažu s ostalim tvrdnjama vezanim uz pozitivni utjecaj ručnog rada tekstilnim tehnikama na razvoj učenika. To se ne slaže s rezultatom da samo 39,25% učitelja koristi tekstilne tehnike u razrednoj nastavi pa se postavlja se pitanje zašto je tome tako. Mogući odgovori su već prije navedeni: nedostatak vremena, nedostatak materijalnih sredstava, nezainteresiranost učitelja, nedovoljno znanja o tekstilnim tehnikama, mišljenje da su tekstilne tehnike zastarjele, nezainteresiranost učenika, mišljenje da su tekstilne tehnike preteške za učenike, strogo držanje onoga što piše u *Kurikulumu*.

Rezultati ovog istraživanja se slažu s već spomenutim istraživanjem koje su provele Županić Benić i Jambrešić (2020). U tom istraživanju se odgajatelji i roditelji slažu da aktivnosti poput ručnog rada imaju pozitivan utjecaj na cjelokupni razvoj djeteta, korisne su za budući život te se trebaju u većoj mjeri koristiti u obrazovnim institucijama, što je potvrđeno i u ovom istraživanju. Dakle, i učitelji se slažu da aktivnosti ručnog rada tekstilnim tehnikama pozitivno djeluju na razvoj pojedinca i da se trebaju u većoj mjeri koristiti u školi. Kako bi se to moglo ostvariti? Možda uvođenjem predmeta vezanog uz ručni rad ili uz ručni rad tekstilnim tehnikama sa čime se složila skoro polovina učitelja u istraživanju. Sljedeći prijedlozi su osiguravanje više materijalnih sredstava i vremena kojeg učitelji provode s učenicima. Na učiteljskim fakultetima bi se moglo provoditi više aktivnosti vezanih uz tekstilne tehnike kako bi budući učitelji naučili šivati i druge tekstilne tehnike, ali i aktivnosti te ideje koje mogu provesti u razredu. Također, mogle bi se provoditi radionice za učitelje u kojima bi se učile tekstilne tehnike i u kojima bi učitelji bili upoznati i dobili ideje za aktivnosti s djecom. Tekstilne tehnike u razrednoj nastavi mogle bi se uvesti i *Kurikulumom* kojim bi bilo definirano da ishod učenja nekog predmeta ili izvannastavne aktivnosti bude, npr. da učenik zna prišiti dugme.

6. Zaključak

Tekstilne tehnike se ubrajaju u primijenjene umjetnosti što znači da su usmjerene na upotrebljivost, a u njih ubrajamo: pletenje, kačkanje, uzlanje, tkanje, šivanje, vezenje i drugo. Razvijale su se od najranijih vremena, a u današnje vrijeme ima sve manje ljudi koji se bave ručnim radom tekstilnim tehnikama. Ručni rad tekstilnim tehnikama pozitivno utječe na motorički, kognitivni i emocionalni razvoj pojedinca. Djeca mogu svladati različite tekstilne tehnike i izraditi korisne predmete za domaćinstvo, ili pak ukrase. Potkraj 18. i u 19. stoljeću učenici su učili i usavršavali tekstilne tehnike u osnovnim školama u Hrvatskoj. Danas je ručni rad vezan uz tekstilne tehnike zaseban predmet u alternativnoj Waldorfskoj školi, a u državnoj školi ne postoji predmet ili dio predmeta u kojem se moraju poučavati tekstilne tehnike. Cilj, tj. problemi ovog istraživanja bili su utvrditi u kojoj mjeri učitelji razredne nastave na području Republike Hrvatske koriste ručni rad tekstilnim tehnikama u razrednoj nastavi, njihove stavove o korisnosti i utjecaju ručnog rada na psihofizički razvoj učenika te o trenutnoj zastupljenosti ručnih radova tekstilnim tehnikama u školi. Hipoteza 1 glasila je *Više od 50% učitelja razredne nastave na području Republike Hrvatske koristi ručni rad tekstilnim tehnikama u razrednoj nastavi* i ona je odbačena. Hipoteza 2: *Učitelji razredne nastave na području Republike Hrvatske imaju pozitivne stavove o utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na intelektualni,*

motorički i emocionalni razvoj učenika je prihvaćena. Hipoteza 3: Učitelji razredne nastave na području Republike Hrvatske imaju negativne stavove o trenutnoj zastupljenosti ručnih radova tekstilnim tehnikama u školi je također prihvaćena. Zanimljivo je što većina učitelja razredne nastave u Republici Hrvatskoj ne koristi ručni rad tekstilnim tehnikama na nastavi, ali ima pozitivne stavove o utjecaju ručnog rada tekstilnim tehnikama na psihomotorički razvoj učenika. Jedna od smjernica za buduća istraživanja je istražiti razloge zbog kojih učitelji ne provode aktivnosti ručnog rada tekstilnim tehnikama u nastavi. O aktivnostima rada tekstilnim tehnikama moglo bi se i ispitati učenike, stoga bi se moglo provesti istraživanje vezano uz zadovoljstvo učenika provedenim aktivnostima ručnog rada tekstilnim tehnikama.

Literatura

1. Alda, Bellot, F., Blanc-Mora, M-C., Damasio, M., Fittes., F., Guidicelli, C., Jeanne, K., Lebailly, V., Mentink, C., Moulieg, P., Petit, I., Ponroy, D., Révol, V., Strub, V. (2007). *Za spretne dječje ruke*. Zagreb: Naša djeca.
2. Brittain, J. (1980). *Enciklopedija ručnih radova*. Zagreb: Mladost.
3. Brković, A. (2011). *Razvojna psihologija*. Čačak: Regionalni centar za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju – Čačak.
4. Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa.
5. Haffenden, V., Patmore, F. (2013). *Pletenje*. Zagreb: Mozaik knjiga.
6. Huzjak, M. (2008). *Učimo gledati 1-4 – priručnik likovne kulture za nastavnike razredne nastave*. Zagreb: Školska knjiga. Preuzeto 12.5.2021. s <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/nastavnici.htm>.
7. Firšt Rogale, S., Rogale, D., Knezić, Ž. (2019). Povijest izrade i proizvodnje odjeće u Hrvatskoj. *Annual of the Croatian Academy of Engineering*, 1 (145-161). Preuzeto 1.6.2021. s <https://hrcak.srce.hr/238712>.
8. Fisher, J. (1972) *Vještina uzlanja*. Zagreb: Mladost.
9. Ides, N. (2012). *Šivanje: Prepravljjanje i krpanje*. Rijeka: Leo-commerce.
10. Keller, G. (1975). *Design*. Zagreb: Vjesnik.
11. Kovačević, S. (2003). *Ručno tkanje*. Zagreb: Prometej & Centar za kreativne alternative.
12. Matijević, M. (2001). *Alternativne škole: didaktičke i pedagoške koncepcije*. Zagreb: Tipex.
13. Novak, M. (2021). Razvijanje ručnih vještina kao priprema za opismenjavanje. *Varaždinski učitelj – digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 4 (5), 1-5. Preuzeto 2.6.2021. s <https://hrcak.srce.hr/246697>.

14. Pandl, D., Laco, S., Matavulj, I., Kresović, I., Andrašek, A., Špoljar, S., Antoljak, M., Tuđa, A., Radžepović, L., Balić Šimrak, A., Bekavac, S., Grgošić-Dragić, D., Županić Benić, M., Vekić-Kljajić, V., Rogulj, E. (2010). Primijenjena umjetnost, *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 16-17 (40-55). Preuzeto 10.5.2021. s <https://hrcak.srce.hr/124747>.
15. Rapo, V. (2003) *Ženski ručni rad u školama kontinentalne Hrvatske*. Zagreb: Hrvatski školski muzej.
16. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
17. Vogrinec, J. (2021). Individualizirano opismenjavanje u 1. razredu. *Varaždinski učitelj – digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 4 (5), 245-255. Preuzeto 2.6.2021. s <https://hrcak.srce.hr/246852>.
18. Waldorfska škola u Zagrebu (2021). <https://www.waldorfska-skola.com/hr>. Pristupljeno 13.5.2021.
19. Webb, M. (2009). *Vezenje: više od 400 suvremenih i tradicionalnih uzoraka za vezenje*. Rijeka: Leo-commerce.
20. Whiting, S. (2011). *Velika knjiga kukičanja*. Zagreb: Mozaik knjiga.
21. Wood, D. (2015). *Izrada nakita i modnih dodataka*. Zagreb: Mozaik knjiga.
22. Štimac, F. (1985). *Zbirka ručnih radova*. Zagreb: Vlastita naklada.
23. Štrbac, M. (2009). Primijenjena umjetnost u potrazi za identitetom. *Život umjetnosti: časopis o modernoj i suvremenoj umjetnosti i arhitekturi*, 84, 16-25. Preuzeto 10.5.2021. s <https://hrcak.srce.hr/199363>.
24. Zrilić, S., Košta, T. (2009). Učitelj – kreator izvannastavih aktivnosti. *Magistra Iadertina*, 4(4) 2009. Preuzeto 10.5.2021. s <https://hrcak.srce.hr/50945>.
25. Županić Benić, M. (2018). The Relation Between Student Mood and Handicrafts in the Constructivist Classroom. *Journal of Elementary Education*, 11(2), 109-119. Preuzeto 5.5.2021. s <https://journals.um.si/index.php/education/article/view/161>.

26. Županić BeniĆ, M., Nevistić, V. (2018) The Meaning of Practical Work and Crafts in the Contemporary Education. CERI2018 Proceedings 11th International Conference of Education, Research and Innovation November 12th-14th, 2018—Seville, Spain, 7043-7050. Preuzeto 5.5.2021. s <https://www.bib.irb.hr/pregled/profil/34264>.
27. Županić BeniĆ, M., Jambrešić, I. (2020). Is There a Need for Handicraft in Preschool? Attitudes of Preschool Teachers and Parents on Including Handicraft Activities in the Regular Preschool Program. Proceedings of INTED2020 Conference 2nd-4th March 2020, Valencia, Spain. 1511-1519. Preuzeto 5.5.2021. s <https://www.bib.irb.hr/pregled/profil/34264>.

Prilog

Anketa

Primijenjene umjetnosti u razrednoj nastavi - tekstilne tehnike

Poštovani!

Studentica sam 5. godine Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i provodim istraživanje u svrhu pisanja diplomskog rada.

Ovaj upitnik je namijenjen svim učiteljima razredne nastave u osnovnim školama. Upitnik je u potpunosti anoniman, a sudjelovanje je dobrovoljno. Dobiveni podatci su povjerljivi i služit će isključivo u svrhe pisanja rada.

Unaprijed zahvaljujem na suradnji!

Marta Marković

***Obavezno**

1. **Spol: ***

M

Ž

2. **Brojkom upišite Vašu dob: ***

3. **Završeni studij:***

dvogodišnji studij razredne nastave na Učiteljskoj akademiji

četverogodišnji studij razredne nastave bez pojačanog predmeta

četverogodišnji studij razredne nastave s pojačanim predmetom

petogodišnji studij razredne nastave s modulom

ostalo:

4. **Radite li u državnoj ili privatnoj školi? ***

državnoj

privatnoj

5. **U kakvom razrednom odjelu radite? ***

redoviti razredni odjel

područni razredni odjel

razredni odjel u bolnici razredni odjel u malim otočnim, planinskim i seoskim školama

razredni odjel sa specifičnim uvjetima rada

kombinirani razredni odjel

6. Na kojem radnom mjestu radite? *

učitelj/ica u razrednoj nastavi

učitelj/ica u produženom boravku

7. Koliko imate godina radnog iskustva kao učitelj/ica? *

0-5

6-10

11-15

16-20

21-25

26-30

30 i više

8. Označite Vaš status učitelja/ice. *

pripravnik

učitelj

mentor

savjetnik

9. Zna li plesti, kačkati, šivati ili neke druge tekstilne tehnike? *

da

ne

10. Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje potvrđan, označite i/ili upišite koje tekstilne tehnike znate.

pletenje

kačkanje

uzlanje

tkanje

vezenje

šivanje

ostalo:

11. Koristite li tekstilne tehnike u nastavi? *

da

ne

12. Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje potvrđan, označite i/ili upišite koje tekstilne tehnike koristite u nastavi.

pletenje

kačkanje

uzlanje

tkanje

vezenje

šivanje

ostalo:

13. Vodite li neku izvannastavnu aktivnost vezanu uz tekstilne tehnike? *

da

ne

14. Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje potvrđan, navedite koja je to izvannastavna aktivnost.

15. Koliko često koristite tekstilne tehnike u nastavi? *

nikad

rijetko (jednom u 6 mjeseci)

ponekad (jednom u 3 mjeseca)

često (jednom mjesečno)

jednom tjedno

16. Smatrate li da su aktivnosti ručnog rada tekstilnim tehnikama korisne životno-praktične aktivnosti? *

da

ne

17. Ukratko obrazložite svoj prethodni odgovor. *

18. Jeste li u školi s učenicima dizajnirali i izrađivali odjevne predmete i modne dodatke (torbice, šalove, ukrase za glavu, ukrase na odjeći, puceta, narukvice i sl.)?

da

ne

19. Ako je vaš odgovor na prethodno pitanje potvrđan, napišite što ste dizajnirali.

20. Kada ste koristili tekstilne tehnike ili dizajnirali odjevne predmete i modne dodatke u školi?

na redovnoj nastavi

na izvannastavnim aktivnostima

u produženom boravku

21. Koliko često dizajnirate i izrađujete odjevne predmete i modne dodatke? *

nikad

rijetko (jednom u 6 mjeseci)

ponekad (jednom u 3 mjeseca)

često (jednom mjesečno)

jednom tjedno

22. Procijenite u kolikoj mjeri se slažete s pojedinom tvrdnjom te odaberite: 1 – uopće se ne slažem, 2 – niti se slažem, niti se ne slažem, 3 – djelomično se slažem, 4 – slažem se, 5 – u potpunosti se slažem. *

Ručni rad pozitivno utječe na cjelokupni razvoj učenika.	1	2	3	4	5
Ručni rad tekstilnim tehnikama pomaže u motoričkom razvoju učenika.	1	2	3	4	5
Ručni rad tekstilnim tehnikama pomaže u intelektualnom razvoju učenika.	1	2	3	4	5
Ručni rad tekstilnim tehnikama pomaže u emocionalnom razvoju učenika.	1	2	3	4	5
Znanje ručnog rada tekstilnim tehnikama je korisno za budući život učenika.	1	2	3	4	5
Danas su ručni radovi u školi zanemareni.	1	2	3	4	5
U škole bi trebalo uvesti predmet vezan uz ručni rad.	1	2	3	4	5
U škole bi trebalo uvesti predmet vezan uz ručni rad tekstilnim tehnikama.	1	2	3	4	5
Na nastavi bi trebalo biti više ručnog rada.	1	2	3	4	5
Na nastavi bi trebalo biti više ručnog rada tekstilnim tehnikama.	1	2	3	4	5

23. Jeste li se susreli s pojmom alternativne škole? *

da

ne

24. Ako je vaš odgovor na prethodno pitanje potvrđan, napišite koje alternativne škole znate.

25. Koristite li elemente alternativnih odgojno-obrazovnih koncepcija u nastavi? *

da

ne

26. Ako je vaš odgovor na prethodno pitanje potvrđan, napišite koje elemente alternativnih odgojno-obrazovnih koncepcija koristite u nastavi.

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)